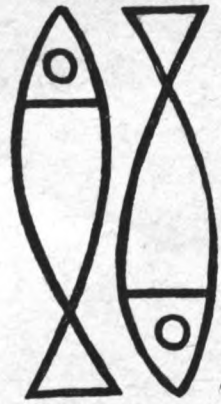

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw“

De koning is rechter

„Ook voegde zich bij hem (David) ieder die in moeilijkheden verkeerde, ieder die een schuldeiser had, ieder die verbitterd was en hij werd hun aanvoerder. Zij bleven bij hem, ongeveer vierhonderd man“!
(1 Samuël 22 : 2).

De waarschuwing van Samuël dat koning Saul een verdrukker zou worden, is geen ijdel woord geweest. Niet alleen David, maar vele anderen ook hebben onder de regering van Saul geleden. We merken dat uit bovenstaande tekst. Als we zien wie er bij David komen in de spelonk van Adullam, zouden we misschien ons hoofd schudden en denken: het uitschot komt op David af. Wellicht denkt iemand dat er een parallel te trekken is met Christus, die immers getypeerd werd door zijn vijanden als een vriend van tollenaars en zondaars.

Ik geloof niet dat we die parallel trekken mogen. We hebben dan, gunkt me, een verkeerde kijk op het volkje in de spelonk. Zijn dat daar wanbetalers en anderen die vastgelopen zijn? Wie de grond te heet onder de voeten werd omdat de deurwaarder het erf al een paar keer opkwam en die daarom met de noordezon vertrokken zijn? Er is geen reden om dat aan te nemen, want het ligt eerder voor de hand ons te herinneren wat Samuël had gezegd. Uw koning zal beslag leggen op Uw akkers en wijngaarden, op uw zoons en dochters!

Israël had een land van den HEERE gekregen en de bevolking is praktisch geheel agrarisch geweest. Wanneer vader oud geworden is en zijn erfdeel niet meer bewerken kan, als de arbeid in de hete zon teveel is voor zijn hart, dan is er geen nood want zijn jongens komen in zijn plaats. En de dochters helpen moeder, want er is op de boerderij in die tijd veel te doen. Weven, karnen, slachten en broodbakken en nog veel meer. Dat gaat prachtig zo met zijn allen, maar als Saul de jongens oproept voor zijn armee, dan staat vader er alleen voor en dan moet er veel werk blijven liggen. Ook heb je geen rechten, vindt Saul, want een tweejarige dienstplicht is er niet bij. Een paar jaar, dat is te overzien, maar als er een despoot over het land regeert dan ga je in dienst en je blijft soldaat totdat je sterft. Als Saul bovendien nog akkers in beslag neemt, dan heb je niet voldoende middelen van bestaan meer. Als de dochters worden gevoegd bij het paleis personeel van Saul, dan kan moeder de produkten niet meer naar de markt brengen, het gezin produceert dan veel te weinig. Toch blijven er allerlei verplichtingen, financiële verplichtingen en kijk, daar heb je de deurwaarder al.

Ieder die een schuldeiser had... dan moeten we niet meteen denken aan de man in onze tijd die boven zijn stand leeft, op de kredietboulevard woont, zoals de volksmond zegt, maar aan de man die door Saul verdrukt wordt. Zo moeten we ook bij de man die verbitterd is, niet denken aan een nurks maar aan de man wie door Saul bitterheid is aangedaan. Het zijn daar in de spelonk van Adullam allemaal mensen die hun ziel bij het leven niet meer houden kunnen onder het despotisme van Saul. De wetteloosheid woekert in het land. Het leven had goed kunnen zijn, want barmhartig waren de wetten van Jahveh. Hij had immers gezorgd voor de oude dag van iedere Israëliet en voor de moeite van de man die door welke omstandigheid ook, verarmde. Hij had perfecte sociale voorzieningen gegeven.

„Wanneer Uw broeder verarmt en zich bij u niet meer staande kan houden, dan zult gij hem ondersteunen opdat hij bij u in leven blijve... Gij zult geen rente of winst van hem nemen, maar gij zult voor Uw God vrezen, opdat uw broeder bij u in leven blijve. Gij zult hem uw geld niet op rente geven, noch uw voedsel tegen winst. Ik ben de HEERE, Uw God, Die u uit het land Egypte heb geleid, om u het land Kanaan te geven, opdat Ik u tot een God zou zijn... Wanneer uw broeder verarmt bij u en zich aan u verkoopt, dan zult gij hem geen slavenarbeid laten verrichten. Als een dagloner, als een bijwoner zal hij bij u zijn; tot het jubeljaar zal hij bij u arbeiden. Dan zal hij bij u weggaan, hij met zijn kinderen en naar zijn geslacht zal hij terugkeren en hij zal het bezit van zijn vaderen terugkrijgen. Want zij zijn Mijn knechten, die Ik uit het land Egypte heb geleid. Zij zullen niet verkocht worden zoals men een slaaf verkoopt. Gij zult niet met hardheid over hem heersen, maar gij zult voor Uw God vrezen!“

Als we dit zo lezen in Levitikus 25, dan begrijpen we dat een schuldeiser een onbestaanbare figuur was in Israël, als namelijk koning en volk bogen voor de inzettingen van Jahveh! Nu we lezen hoe er vierhonderd man bij David komen wonen in een grot, begrijpen we dat er honderden in Israël geweest moeten zijn die hem als een lichtpunt hebben gezien. Bij David leef je primitief maar de hand van de verdrukker voel je daar niet; daar bij David is het recht van Jahveh! Psalm 119 zegt kennelijk van die tijd:

„Laten de overmoedigen beschaamd worden omdat zij mij onverdiend verdrukten. Ik overdenk Uw bevelen.
Laten zich tot mij wenden wie U vrezen en wie uw getuigenissen kennen“.

We kunnen al die mensen in de spelonk van Adullam beter zien als mannen die de HEERE vrezen en daarom naar David vluchten, dan als wanbetalers en vagebonden.

Als we ons indenken hoe moeilijk het leven van verscheidene mensen in de tijd van Saul geweest moet zijn, doordat de koning als despoot regeerde en de schuldeiser een bekende figuur werd, dan begrijpen we beter wat een ramp een koning was die de inzettingen en rechten des HEEREN niet in zijn hart geschreven had. Want de koning is in die tijd in de eerste plaats rechter. Ik geloof dat we dit te weinig voor ogen hebben gehad. Wie in net verre oosten kennis maakt met dorpschouwen en stam-oudsten merkt al spoedig dat deze mannen niet in de eerste plaats besturen, wetten maken enzovoorts, doch dat ze in de eerste plaats rechters zijn. In Israël's geschiedenis is de koning vooral ook rechter. Hij zet het ambt van de richter voort. Ik weet niet waarom de Bijbelvertalingen meestal het verouderde woord „richteren“ gebruiken. Ik heb vroeger vaak gedacht dat een richter iets anders was dan een rechter, maar de richters waren gewoon rechters. Zij richtten Israël een aantal jaren en dat betekent dat ze recht spraken naar de wet des HEEREN. Hoezeer de rechtspraak bij de koning op de voorgrond staat merken we als Absalom zijn lasterkampagne tegen David inzet. Hij zegt dan niet dat zijn vader een slecht regent is maar dat hij een slechte rechter is. Hij formuleert het zelf aldus: Stelde men mij maar als rechter in het

land aan. Hij bedoelt dan vanzelfsprekend niet dat hij, Absalom, een functie als rechter krijgen moet onder koning David, maar dat hij koning worden moet. Als Salomo koning geworden is leeft het volk in spanning of de nieuwe koning wel zo goed zal zijn als zijn vader en wat valt dan op? „Toen geheel Israël het oordeel vernam dat de koning had uitgesproken, werden zij met ontzag voor den koning vervuld, want zij merkten dat de wijsheid Gods in hem was om recht te doen!“ Dat was na het geval met de babies van de twee hoeren. Salomo verdiende zijn sporen als koning door een rechterlijke uitspraak. Van onze Koning Christus moeten wij ook spreken als Rechter. Zijn Koningschap is vooral Rechter-zegen. Het gebed voor de koning, psalm 72 luidt immers:

„O, God verleen den koning Uw recht.
Hij richte Uw volk met gerechtigheid,
Uw ellendigen met recht.
Hij verschaffe recht den ellendigen
des volks,
Hij redde de armen, maar verbrijzele
den verdrukker!“

De Heidelbergse Catechismus noemt in zondag 12 de Christus Koning omdat Hij ons met Zijn Woord en Geest regeert en ons bij de verworven verlossing beschut en behoudt. De aandacht wordt dan gericht op het heersen, het regeren, en op het verdedigen van de verlossing tegen de duivel. Dan valt te weinig de aandacht op het feit dat de Heere Jezus als Koning vooral ook Rechter is. Volgende week hopen we er iets van te laten zien uit het Nieuwe Testament hoe de Christus recht doet en op de jongste dag recht doen zal. We blijven nu even bij Saul en David. Hoe sterk de tegenstelling tussen die beide koningen was, kunnen we weer het beste zien als we ons de oosterse landen voor de geest halen. Bij een despoot heeft hoogstens zijn familie en zijn vriendenkring het goed en het zwaard van Damocles hangt ook die mensen boven het hoofd. Het volk heeft het bij een tyran nooit goed. Het Wilhelmus noemt Saul een tyran en ons volkslied spreekt van tyrannie die het hart doorwondt. Dat is precies raak gezegd. Het kon zo scherp ook alleen geformuleerd worden door een man die het zó had gevoeld: de tyrannie steekt je dwars door het hart. Om Saul heen waren hovelingen die hun leven niet zeker waren en Sauls toegewijde adjudant, tevens schoonzoon, ontsnapte meer dan eens ternauwernood aan de dood. De schuldeisers, de afpersers, de woekeraars voeren er wel bij. Zulke mensen hebben graag tyrannen op de troon. Maar toen David koning geworden was, toen leefde het volk op. Niet alleen doordat het rijk zo groot werd, want Saul had ook zijn duizenden wel verslagen, maar doordat onder David de verdrukker verbrijzeld werd en de arme die om hulp riep,

INHOUD:

De koning is rechter	A.
Gemeenschap met de levende Christus (II)	C. V.
Een kind van 84 stierf	J. W.
Openbaring en kerk volgens Rome (II)	J. v. d. B.
Onze broeders en zusters in Spanje	G. J. O.
Verantwoording giften Italië	P. G.
Boekbespreking	J. v. W.
Persschouw	
Kerknieuws	

kreeg die hulp. De goede, barmhartige wetten van Jahveh golden weer. Het lijkt een beetje vreemd, maar we merken dat uit een vonnis dat David velde over zichzelf. Toen Nathan tot hem kwam om te spreken over de zonde die David tegen Uria bedreven had. Nathan vertelde toen immers het verhaal van een rijke man die het lam van een arme stal voor zijn eigen feest. En David aarzelde niet lang: die man veroordeel ik tot de dood! We verstaan daaruit hoe David gewoon was recht te doen. Had iemand zo zijn broeder verdrukt, nou, dan kwam je onder koning David aan de galg. Zodat de weduwen en de wezen Jahveh konden danken voor zo'n koning! Als David recht deed, naar de inzetten en rechten van Jahveh, dan hadden de armen het goed en al die mensen die in de knoei zaten. En de

hooghartigen, de verdrukkers, de woekeraars, zij hadden het niet meer. Een voorspel op de feestelijke tijd en de eeuwigheid waarin de kinderen Gods zingen:

„Voorwaar, Hij redde de armen en de elendigen die geen helper hadden.

Hij ontfermde zich over de geringen en de armen, Hij verlostte de zielen der armen!

Geloofd zij Zijn heerlijke Naam voor eeuwig en Zijn heerlijkheid vervulle de ganse aarde! Amen, ja Amen!”

Dat is de eeuw van onze Koning, de Rechter Christus Jezus.

Gorkum

A.

Gemeenschap met de levende Christus

II

In ons vorige artikel hebben we iets gezegd over de „verzakelijking” welke er in het leven van de kerk en de gelovigen kan optreden en daarin ook metterdaad meermalen optreedt. Die „verzakelijking” bestond daarin dat men geloofsrealiteiten als vergeving der zonden, het nieuwe leven, het verbond, de kerk in feite ging zien als „dingen”, als „zaken”. Als dat geschiedt wordt het in de kerk dor en dood. Er ontstaat daarin een klimaat waarin het leven des geloofs niet kan bloeien. De kerk wordt dan een wereld waarin de mens zichzelf zoekt en grootmaakt.

Wanneer wij evenwel door de prediking van de Schriften worden overwonnen, wanneer wij het woord van de levende God als zijn woord verstaan, komen we in een geheel andere wereld dan in die waarin de verzakelijking der religie doordrong.

Het wordt ons in de Schriften eveneens overall gezegd, men kan wel zeggen: toegevoegen en op de ziel gebonden, dat het in de dienst des HEREN en dus ook in de kerk niet aankomt op „dingen” en „zaken”, maar op het staan en leven in de gemeenschap met de levende God en met onze Heer Jezus Christus. Het is immers zo, dat in het Schriftwoord Jezus Christus als de Heiland, die onze volkomen zaligheid is, zelf op ons toetreedt, opdat wij in Hem het volle heil zouden vinden en hebben; opdat Hij in ons leven alles zou zijn; opdat wij met Paulus zouden kunnen zeggen, dat we maar één ding begeren, namelijk Hem te kennen en de kracht van zijn opstanding.

Het komt dus volgens de boodschap van de Schrift in de religie en zo ook in de kerk maar op één ding aan: namelijk op het kennen van Christus, op het geloven in Hem, het gehoorzamen aan Hem, het volgen van Hem. Of, om het met een woord van onze Heiland zelf te zeggen: het komt hierop aan dat Hij in ons en wij in Hem zijn!

Het is daarom zo dwaas over de vergeving der zonden, over het nieuwe leven, over de zaligheid te spreken alsof dat onpersoonlijke dingen, op zichzelf staande „goederen” zijn, die we bezitten of niet-bezitten kunnen. Als er zo over gesproken wordt, als ze zo gezien worden zou men willen uitroepen: „Mensen, er is geen vergeving der zonden, er is geen wedergeboorte, er is geen zaligheid. Zoals jij die ziet en er over spreekt zijn ze er niet, kunnen ze eenvoudig niet bestaan. **Er is alleen Jezus Christus!** En het komt er alleen op aan dat we met Hem in levenscontact komen, dat we in Hem worden ingelijfd. Want alleen dan en zo — namelijk „in Hem” — bezitten we de vergeving der zonden en het nieuwe leven en de zaligheid, kortom „het ganse heil.”

Er is in de Schrift een wijze van spreken, die in dit verband de volle aandacht verdient. Ik bedoel uitdrukkingen als: Christus is ons van God geschonken (als) wijsheid, rechtvaardigheid, heiliging, verlossing; en: Hij is onze vrede; en: de zaligheid is in niemand anders dan in Jezus Christus, enz. Door zo te spreken snijdt de Schrift alle verzakelijking van het heil bij de wortel af. Want zij zegt in zulke woorden dat Jezus Christus zonder

meer onze rechtvaardigheid, onze heiliging, onze verlossing, onze vrede, onze zaligheid is. Dat die dus alleen **in Jezus Christus zijn** en ook **in Hem blijven**. Dat ze dus ook alleen **in Hem worden gevonden**. En bovendien dat wij ze daarom ook alleen **in Hem kunnen bezitten en genieten**. Ze raken nooit los van Hem. We kunnen ze daarom ook nooit **los van Hem** bezitten en genieten. Pas als wij deel hebben aan Hem, als wij in gemeenschap staan met Hem, als Hij in ons en wij in Hem zijn, hebben wij ook de vergeving der zonden, het eeuwig leven, de vrede, kortom: de zaligheid.

Wij mogen onze zaligheid daarom ook alleen zoeken en wij kunnen die daarom ook alleen vinden **buiten ons zelf** in onze Heer Jezus Christus. We ontvangen al het heil dus alleen **buiten onszelf** en we hebben en houden dat ook alleen **buiten onszelf, in Hem**.

Het is met het heil net als met het zonnelicht. Dat is onlosmakelijk aan de zon verbonden. Het kan nooit of te nimmer van de zon worden losgemaakt. Het is nooit een „ding”, dat je b.v. in een vat kunt doen om het daarin te bewaren.

Zeker, als ik de ramen van mijn kamer openzet stroomt het zonnelicht naar binnen. Het is er dan echt „in”. Mijn kamer is er dan „vol” van. Het is dan inderdaad „licht” in de kamer. En als ik daarin ben sta ik ook in het volle licht. Maar ik kan dat zonnelicht er niet in vasthouden. Ik kan niet zeggen: Ik doe de ramen van mijn kamer open, laat die volstromen met zonnelicht, doe de ramen daarna weer dicht en dan „heb” ik het zonnelicht. Zo iets is dwaasheid! Neen, of mijn kamer vol licht is hangt volstrekt en alleen af van het ononderbroken contact daarvan met de zon, dus van het voortdurende schijnen van de zon daarin. Ik heb het zonnelicht alleen dan — en ook alleen zo lang — als de kamer door de open ramen met de zon verbonden is.

Ik weet het: dat is maar een beeld. En daarom klopt het niet in alles. Maar ik hoop, dat het toch wel enigszins zal verduidelijken waarom het de Schrift gaat als zij op boven aangeduide wijze over de Christus spreekt en over het ontvangen van het heil in Hem.

***

Zoals nu het ware kennen van onze Heer Jezus Christus en het leven uit Hem alle verzakelijking van het heil onmogelijk maakt, zo is dat kennen van en leven uit Christus ook de doodsteek van de verzakelijking van verbond en kerk. Evenals trouwens van iedere andere verminking of ontaarding daarvan.

Het is namelijk zo, dat volgens de Schrift onze Heer Jezus Christus evenals Hij het heil is zo ook het verbond is. Reeds door Jesaja had God uitgeroepen, dat Hij zijn Knecht — dat wil zeggen: de komende Messias — zou stellen tot een verbond der volken. Dat woord is nu in Jezus Christus vervuld. En daarom weten we het dat nu het ganse verbond in de Here Christus begrepen is. Alle zegeningen van het verbond zijn in Hem werkelijkheid. Alle beloften van het verbond zijn in Hem „ja” en „amen”. Jezus Christus is het verpersoonlijkte verbond. Dat verbond is om zo te zeggen in Hem belichaamd. In Christus komt

het verbond in een persoon, namelijk de persoon van de Middelaar ons leven binnen. Het treedt persoonlijk op ons toe. Jezus Christus kennen is daarom ook altijd het verbond kennen. En omgekeerd. In Jezus Christus begrepen zijn is in het verbond begrepen zijn. En omgekeerd. Het verbond is hier en nu niets anders dan dat Jezus Christus — en in Hem God zelf — naar ons toekomt, zijn armen om ons heen slaat en Zichzelf met alles wat Hij is en heeft aan ons wegschenkt. Ons bezweet: Ik ben de Here uw God die u uit het diensthuis der zonde met mijn bloed heb losgekocht en uitgeleid. Ons daarom en zo dringt tot een leven naar zijn wil, het wandelen in zijn wegen. Om ons tenslotte in te brengen in het eeuwig Vaderhuis.

Zo staat het met het verbond. Het is Jezus Christus.

En met de kerk staat het precies zo.

We hoorden reeds, dat Paulus Jezus Christus en de zijnen zo vast en innig aan elkaar verbonden ziet, ze in een zo innige gemeenschap tot een volkomen éénheid verbonden weet, dat Hij beide in hun onverbreekelijke eenheid — en dat is de kerk! — zonder meer met de naam Christus aanduidt. Jezus Christus is immers het „hoofd” der kerk. Al degenen die Hij tot de zijnen maakt vormen de „romp” van het lichaam waarvan Christus het hoofd is. De kerk is eigenlijk: Christus en de zijnen, zoals ze onbegrijpelijk innig en voor eeuwig met elkaar zijn samen gegroeid. In Hem en zijn gemeente woont één en dezelfde Geest en klopt één en hetzelfde leven. En zo „is” de kerk Christus en „is” Christus de kerk. De kerk is wat ze is door Christus. Ze leeft in Hem en uit Hem en met Hem en voor Hem en naar Hem en tot Hem. Christus is alles voor en in de kerk. En, als het goed is, is de kerk alles voor haar Christus.

***

Om zo direct en puntig mogelijk tot uitdrukking te brengen hoe innig en volledig Christus met de gelovigen, individueel en als gemeenschap over en weer verbonden zijn, en hoe radicaal en totaal de gekruisigde en opgestane Heer de zijnen doordringt, vervult en leidt, gebruikt de Heilige Schrift een uitdrukking waarop we nog even willen wijzen. We bedoelen de woorden „in Christus”.

Wie eenmaal door deze, schijnbaar zo simpele uitdrukking werd getroffen verbaast zich bij de lezing van de bijbel steeds weer over de inderdaad ontzaglijke diepte en veel omvattende rijkdom welke deze woorden aanduiden. Het is vooral Paulus die ze hanteert om uit te beelden hoe de gelovigen, én persoonlijk, én als gemeenschap, in alles wat ze zijn, doen, ervaren met Christus verbonden zijn en door Hem worden geleerd. En hoe zij, omgekeerd, ook altijd en in alles wat er door en voor en naar Hem leven en werken.

Ik wil om dit te laten zien enkele uitspraken noemen waarin deze woorden voorkomen. Paulus spreekt ervan, dat hij om Christus wil alles heeft prijsgegeven, ja, dat zelfs voor vuilnis houdt opdat hij Christus zou mogen winnen en „in Hem” mocht blijken niet 'eigen gerechtigheid uit de werken te bezitten, maar de gerechtigheid door het geloof in Christus, welke uit God is op grond van het geloof. Overall waar Paulus komt spreekt hij de waarheid, betuigt, vermaant, vraagt hij „in de Here”. Hij schrijft aan de gemeenten, die door zijn prediking in het leven werden geroepen, dat hij hen „in Christus” door het evangelie heeft verwekt; dat zij „in de Here”; het zegel zijn op zijn apostelschap; dat zij zijn roem zijn bij God „in Christus Jezus”; ook, dat hij tegenover hen dikwijls zwak is geweest „in de Here”. In verband met zijn prediking verzekert Paulus, dat, met het oog daarop, voor hem „in de Here” een deur werd geopend, dat hij „in Christus” met zuivere bedoelingen sprak en dat God hem en zijn medewerkers te allen tijde „in Christus” doet zegevieren. Hij dient zich voorts bij de gemeenten aan als evangene „in de Here”, doet op de Filippenzen „in Christus” een beroep om eensgezind te zijn en spreekt over zijn medewerkers als over geliefde broeders, trouwe dienaars en medewerkers „in Christus Jezus” of „in de Here”.

Alles wat Paulus in deze woorden zei betrof voornamelijk hemzelf en dan speciaal zijn ambtelijke arbeid. Maar de uitdrukking „in Christus” wordt veel vaker en ook in een

nog meer omvattende en gevarieerde betekenis gebruikt. Ze heeft namelijk ook en vooral betrekking op alle gelovigen, op hen individueel en op hen als gemeente. Van die gelovigen wordt vóór alles gezegd, dat zij „in Christus Jezus” gedoopt zijn. Ze worden ook aangeduid als geheiligden „in Christus Jezus”. De genade van God, welke hun ten deel valt wordt hun „in Christus Jezus” geschonken. God heeft hen begenadigd „in de Geliefde”. Die genade bestaat in het eeuwige leven „in Christus Jezus”. „In Christus” hebben de gelovigen ook de verlossing door het bloed van Christus, de vergeving van hun overtredingen. God de Vader heeft hen bovendien „in Christus” gezegend met allerlei geestelijke zegeningen in de hemelse gewesten. „In Christus” ontvangen de gelovigen een erfdeel. Ze hebben zelfs „in Christus”, die het Hoofd is van alle overheid en macht, alle volheid gekregen. Voor hen die „in Christus Jezus” zijn is er geen veroordeling meer. Nadat ze geloofd hadden werden de gelovigen voorts ook „in Christus” verzegeld met de Heilige Geest der belofte. En ze ontvangen reeds hier en nu „in Christus” een plaats in de hemelse gewesten. Omdat ze „in Christus zijn” zijn ze nieuwe mensen en ze ontvangen zo een vrijheid, die een vrijheid „in Christus” is. Allen die tot het geloof kwamen zijn Gods maaksel, geschapen „in Christus Jezus” om goede werken te doen, die God tevoren bereid heeft, opdat zij daarin zouden wandelen. Paulus verzekert de gelovigen voorts dat zij „in Christus” licht zijn. De gelovigen van heidense afkomst zijn ook medegenoten van de belofte „in Christus” door het evangelie. „In Christus Jezus” vermag namelijk noch besnijdenis iets noch onbesneden te zijn: maar alleen geloof door liefde werkende. „In zichzelf” vrede makende heeft Christus Joden en heidenen zelfs tot één mens geschapen.

Allen die in God en zijn Christus geloven zijn voorts één „in Christus”, ze vormen „in Christus” één lichaam. „In Christus” wassen ze op tot een tempel, heilig „in de Here”, „in Wie” zij mede gebouwd worden tot een woonstede Gods in de Geest. In de kerk van Christus is velerlei variatie. Er zijn daarin onmondigen „in Christus”, verstandigen „in Christus”, zwakken „in Christus”. Evenzo opvoeders „in Christus”. De gelovigen worden voorts vermaand krachtig te zijn „in Christus” en zich „in Hem” te allen tijde te verblijden. In moeiten en druk moeten zij „in Christus” beproefd blijken. Paulus prijst hen, die zich „in de Here” moeite gegeven hebben. Hij spreekt over slaven die „in de Here” geroepen zijn en over kinderen die hun ouders „in de Here” moeten gehoorzamen. De broeders moeten hun medebroeders en zusters „in de Here” gastvrij ontvangen en elkander in „Christus Jezus” groeten. Eenmaal zullen dan ook de gelovigen ontslapen, maar zij ontslapen dan „in Christus” en als Christus wederkomt zullen ze „in Hem” ook weer worden opgewekt. Ja, „in Hem” zijn zij reeds met Hem opgewekt door de werking Gods, die hen uit de doden heeft opgewekt. „In Jezus Christus” verkrijgen zij het heil met eeuwige heerlijkheid.

***

Dit was een selectie, en nog maar een kleine, uit de meer dan honderd twintig plaatsen, waar men alleen reeds bij de apostel Paulus de uitdrukking „in Christus” of „in de Here” vindt. Ze laat evenwel reeds duidelijk zien, dat volgens de prediking van Paulus de gehele existentie der gelovigen in al haar facetten, uitingen, relaties op de levende Christus betrokken is, dat Christus die met zijn persoon en werk ten volle doordringt en stempelt. Zeker, dit wordt overal in de Schrift en ook nog op alle mogelijke andere wijzen tot uitdrukking gebracht. Maar het geschiedt toch wel het meest nadrukkelijk, krachtig en direct door dit diepe en rijke woord. Vooral daardoor wordt het ons gezegd, ja, getóónd, waar het in het leven der gelovigen en van de kerk vóór alles op aan komt. Namelijk op het onmiddellijke contact, op de persoonlijke aanraking met Jezus Christus zelf, op de aansluiting aan, de gemeenschap met de verheerlijkte Christus en in Hem met zijn werk.

Het is niet genoeg, het is zelfs ten enmale mis, ja, het is een karikatuur van het leven des geloofs als christenen zich bezig houden

met Christus' „woorden”, zijn „leven”, zijn „werk”, zo, dat die in feite van Hem worden losgemaakt, op zichzelf gesteld en op die manier tot een onzijdige zaak, een gedachten-ding, een schema verworden. Neen, het gaat om een werkelijk levensverband met de Heiland. Een verband zoals dat bestaat tussen de wijnstok en de ranken. Het gaat om een door een levend geloof tot stand gekomen en voortdurend functionerende alomvattende gemeenschap met de persoon van de gekruisigde en opgestane Verlosser en Heer, zó, dat wij deel krijgen aan Hem zelf en in Hem aan de volheid van goddelijke genade en kracht die in Hem zijn.

Dit alles duiden die simpele woorden „in Christus” aan.

Het „in-Christus-zijn” wijst op het zich bevinden op die kerkhistorische „plaats”, waar Jezus Christus en het heil in Hem alles zijn en allen die zich daar bevinden geheel en al omvat en doordringt. Het is de onzichtbare „plaats” des geloofs, waar het kruis en de opstanding van Christus als machtige, beslissende, historische heilsfeiten uit het verleden over de grenzen van de verleden tijd heen in elk nieuw heden allen die het evangelie horen en geloven tot in de kern van hun bestaan raken, omzetten en ze zo tot nieuwe mensen, tot mensen-in-Christus, maken. Wie zo in Christus is, heeft van God door zijn Geest en woord een nieuwe existentie ontvangen. Hij is op een andere „plaats” en op een ander „fundament” gezet dan waarop hij van nature stond. Hij is losgeraakt uit een alomvattende onheilssamenhang en overgebracht in een alomvattende heilssamenhang.

De woorden „in-Christus-zijn” bezitten een analogie in een uitdrukking als „in de zon staan”. Wie in de zon staat bevindt zich daar waar de zon in volle kracht schijnt. Hij wordt

door de zon omschenen en is bloot gesteld, overgegeven, aan de krachten van de zon. Het zonlicht omstraalt hen, de zonnewarmte doordringt hen. Hij baadt zich in de zonnegloed.

Welnu, het in-Christus-zijn betekent — de oorspronkelijk lokale, plaatselijke betekenis en kleur van het woordje „in” moet goed worden vastgehouden — het staan in de werkingssfeer van Jezus Christus, in het krachtveld van diens Geest en het daardoor werkelijk en radicaal veranderd en vernieuwd worden. Het in-Christus-zijn duidt daarom ook en vooral aan het uittrekken van de oude mens en het aandoen van de nieuwe mens. Er wordt door uitgedrukt de innigst denkbare gemeenschap met de verhoogde ook hier en nu waarachtig aanwezige levende, werkende, sprekende Heer en het daarin gerechtvaardigd, vernieuwd, geleid en verlost worden. Het is die gemeenschap welke Paulus uitbeeldt als hij zegt: niet meer ik leef, maar Christus leeft in mij. De gemeenschap die hij ook vertolkt met de schone, diepe woorden: opdat ik Hem kenne en de kracht zijner opstanding. Het is die gemeenschap welke Christus zelf aanduidt met de woorden: Ik in u, gij in mij; blijft in mij... wie in mij blijft... die draagt veel vrucht.

***

Dit zijn van Christus in de zijnen, dat leven en werken van Hem in de gelovigen als gemeenschap en ook individueel, deze actieve en effectieve gemeenschap van de Christus met allen die de Vader Hem gaf — dat is de kern, het kloppende hart van de kerk. Daardoor ontstaat ze. Daardoor leeft ze. Daardoor groeit ze. Daardoor wordt ze opgebouwd. Daardoor overwint ze de wereld. C.V.

Een kind van 84 stierf

In memoriam W. G. van de Hulst

„O, zeg, ik weet wat”, zei het jongetje... „Wij waren twee beren, en we zaten samen in een hol, en dan gingen we eten zoeken, één voor één; ja?... doen?” „Ja, ja...”, zei het meisje.

En ze bouwden samen een prachtig berenhol van allemaal lange... turven.”

Geen mens, die eraan twijfelt: dit is Van de Hulst. Zijn stijl is uit duizenden te herkennen. „Stippeltjesstijl” noem ik het wel eens. Dat is niet geringschattend bedoeld. Voor Van de Hulst tenminste niet.

Voor praktisch alle schrijvers is „stippeltjesstijl” gevaarlijk. We worden er nog wel eens op vergast in gedichten die het weinige wat ze te zeggen hebben willen aanvullen met puntje, puntje, puntje. Bijna altijd mislukt dat. Maar aan Van de Hulst lukte het, het paste bij hem, slechts zelden is het hinderlijk.

Over deze kinderauteur zal men voortaan in de verleden tijd moeten schrijven, want, zoals bekend, is hij op de laatste augustusdag van dit jaar overleden. Zijn naam was een begrip, en blijft een begrip, compleet met initialen: **W. G. van de Hulst**.

Hij werd geboren in 1879. Toen hij achttien was kwam hij voor de klas in Utrecht aan de Hervormde School aan de Jutphaseweg. Deze school is hij trouw gebleven. In 1913 werd hij er Hoofd en op zestigjarige leeftijd kreeg hij er zijn pensioen: wegens gezondheidsredenen. Hij rekende toen niet meer op een lang leven. Achteraf waren zijn 84 jaren als een groot geschenk uit Vaders hand.

En zo is dat schoolmeestersleven voorbijgegaan. Maar er was meer. Van de Hulst was tegelijk schrijver, kinderschrijver. Dat kwam zomaar vanzelf. In z'n jeugd had z'n moeder hem al aangemoedigd, door hem voor elk mooi opstel een stuiver te geven!

Zijn kinderboeken zijn voor een deel ontstaan uit vertellingen, op school voor de vuist weg gehouden.

Dat ging b.v. zó: Op school moest hij eens onverwacht invallen voor zijn Hoofd. Hij zag er bar tegenop, maar tegen de jongens zei hij: „Als ik geen straf hoeft te geven, ga ik om drie uur vertellen”. Ze liepen erin! Waarover

vertellen? Ja, dat wist hij zelf niet. Over de Spanjaarden dan maar!

En zo, zonder één seconde voorbereiding kwam de vertelling en later het boek „Willem Wijcherts”.

Van de Hulst kon meesterlijk vertellen. In zijn handleiding „Het Vertellen” (Callenbach) zegt hij zelf:

„k Vertelde — 't is niet lang geleden — nog eens voor de kleintjes van de laagste klasse van de school. 't Was de mooie geschiedenis van Elisa en de weduwe, die haar twee jongens als slaven offeren moest, omdat zij haar schulden niet kon voldoen. Toen ik op het punt in de geschiedenis genaderd was, waarop de vrouw uit het kleine kruikje al die vaten en kannen vullen zal met olie, maakte ik als vanzelf met mijn wat opgeheven rechterhand de gietbeweging, de voorzichtige, die wel geboden is bij het overschenken van olie; mijn linkerhand steunde op het denkbeeldige vat voor mij. En toen?... Toen heb ik zeker, geheel onwillekeurig, mijn hoofd wat naar links laten overhellen, ook al om de voorzichtigheid met de olie, ook om beter het trage straaltje te blijven zien, want... opeens merkte ik tot mijn stille verbazing, dat ook verscheidene van mijn kleine hoorders het hoofdje schuin hielden; — zeker om de straal, de voorzichtige, beter te kunnen volgen.

Frappant!... Ik zag de denkbeeldige olie; zij zagen die ook.”

De kinderen hingen aan hem. En hij aan de kinderen. Hij zorgde er ook nauwlettend voor dat dat zo bleef. Te groot was het schrikbeeld dat hij altijd voor ogen heeft gehouden van één van zijn eigen onderwijzers, van wie de kinderen zongen:

Meester Scheffel, de halve Jood,
Slaat z'n kinderen hallel dood.
Hij legt ze op z'n tafeltje;
Hij slaat ze op d'r wafeltje.

Kind met de kinderen

Van de Hulst bleef kind met de kinderen. Het kind in de mens sterft nooit; in hem was dat zeker niet het geval. Daarom juist zijn zijn boekjes zo ingeslagen. Wie kan er niet een rij

opnoemen? Jaap Holm, Ouwe Bram, Willem Wijcherts, Peerke, Gerdientje, Rozemarijn-tje. En dan de serie voor de pas-beginners: Fik, Van Bob en Bep en Brammetje, Allemaal katjes, Van de boze koster, Het weggetje in het koren, enz. enz. Het laatste werd geschreven nadat hij bij Geldermalsen vanuit de trein zo'n prachtig, geheimzinnig weggetje in het koren had gezien.

Ik maak me sterk dat iedereen die deze titels leest, zich weer één of meer verhalen kan herinneren.

Weerstanden

Van de Hulst beschreef de waarheid van het kinderleven. Dat is een vlotweg neergeschreven zinnetje, maar hij heeft ontzaglijk veel weerstanden moeten overwinnen, om deze manier van schrijven bij de mensen aanvaardbaar te maken. Vooral de gereformeerden hebben tegen hem gesputterd, in het begin van deze eeuw.

De aard van de kinderlektuur was toen: zoetelijke, evangeliserende verhalen in grotemensen-stijl, met zoveel mogelijk moraal erin. Alle leven ontbrak eraan. De kindertjes moesten fungeren als dragers van de christelijke hoofdwaarheden.

Van de Hulst keerde de zaak om. Hij schiep éerst levende mensjes en organisch vervlocht hij in elk boek het geloof.

Hij kon het kind beschrijven, omdat hij zelf kind werd, b.v. in het kleine meisje, dat in een donker hoekje van de schuur een oude bezem naar bed brengt en hem een heleboel lieve naampjes geeft en hem toedekt met een aardappelzak, en dan voorzichtig wegloopt op haar teentjes, „dat hij toch maar niet wakker worden zou”.

En dan daarbij dat belangrijke: er is sfeer in zijn verhalen, de sfeer van „Zo'n vreemde jongen”, waarin hij vertelt van een dansende wind om een oude molen, waarin Hans, plat op zijn buik, in het heerlijke rode pookgat van de kachel ligt te turen, naar de kleine vlammetjes in de gloed van het vuur, waarin hij gloeiend gouden bergen ziet en rilt van schrik als zo'n gouden gevaarte inéénstort.

Geen muggegiften

Kritiek? Ja, die is er ook wel. Van de Hulst

heeft hier en daar z'n sfeerbeschrijving en z'n „stippeltjesstijl” overdreven, zodat het soms een maniertje leek. Meestal niet, gelukkig.

Ook kritiek, omdat in latere drukken wel eens het hart uit de geschiedenis werd weggesneden. De laatste druk van „Toen en nu” (Vad. Gesch.) moet heel wat aan schriftuurlijke kracht missen, vergeleken bij de eerste drukken. Maar kritiseren wil ik verder niet. Van de Hulst heeft te veel gegeven, dan dat wij ons bij zijn sterven tot muggegiften zouden laten verleiden. De waardering is veel en veel groter. Misschien is dat het beste samen te vatten in de uitroep van een jochie in de Jordaan, dat onlangs bij het hoofdstuk waarin Ouwe Bram door de diender wordt opgebracht en bovendien nog door de jongens uitgelachen wordt, verbeterd door de klas riep: „Die krenge!”

Een geslacht gaat

Er zou nog heel veel over Van de Hulst op te merken zijn. Dat moeten anderen dan maar doen op andere plaatsen. Maar nog één ding wil ik noemen.

Het trof me, dat Van de Hulst stierf op 31 augustus. Als vanzelf gingen de gedachten naar Koningin Wilhelmina. Ze behoorden tot hetzelfde geslacht, dat van '80. Dat geslacht is bijna weg. We merken het steeds weer. In de winter vallen de laatste bladeren. Een gewoon verschijnsel. „Een nachtvorst”, zegt Huygens. We hebben de laatste jaren de doodsberichten gelezen van die ouden, Gerbrandy, Gerretson, Duymaer van Twist, K. ter Laan. Tussen die allen ook Wilhelmina. Haar sterven was er het symbool van, dat haar geslacht ging sterven. W. G. van de Hulst heeft het weer bewezen op die eerste 31 augustus-zonder-vlaggen.

Gelukkig de mens die het zeggen kan, zoals Van de Hulst het zelf heeft gezegd aan het eind van zijn boek „Herinneringen van een schoolmeester”:

„Levensbalans.

Schuldig tienduizend talenten.

„En als hij niet had om te betalen,

... Here, wees lankmoedig over mij!”

Kampen.

J. Werkman

Openbaring en kerk volgens Rome

II

Wat is nu toch wel de wortel van de vele dwalingen die in het rooms-katholicisme heersen? We horen van afwijking door de verering van Maria, door de overdreven voorstelling inzake het kerkelijke gezag — met name ten opzichte van het gezag van de heilige Schrift —, door een tekortdoen aan de volmaaktheid van Christus' offerande éénmaal aan het kruis geschied; door de mis, die een verbastering is van het heilig avondmaal zoals onze Heer Jezus Christus dat heeft ingesteld, en door een menigte van gebruiken die door mensen zijn ingesteld en gereguleerd zonder dat er daartoe een bevel van Christus of van zijn apostelen is geweest. Naast de tien geboden van God kent Rome „de vijf geboden van de Heilige Kerk”.

Het komt mij voor, dat in al deze dingen tot uiting komt een overschatting van de mens, in allerlei vormen, ten koste van de eer van God en van zijn Christus. De Zoon van God is het Woord, dat Woord is in Jezus vlees geworden. Deze mens Jezus is gekruisigd, gestorven en begraven. Hij regeert de kerk, nadat Hij uit de doden is opgestaan en ten hemel gevaren, door zijn Woord en door de heilige Geest.

In deze artikelen gaat het om de Bijbel, de overlevering en het gezag van de ambtsdragers in de kerk, zoals daarover in de roomse kerk wordt gedacht.

Bij „overlevering” of „traditie” denk ik nu niet aan een bepaalde zede (zoals onder gereformeerden het dansen b.v. wordt afgewezen), maar aan de overlevering van een bepaalde leer. Traditie betekent letterlijk „overlevering”; „doorgeven” zou men kunnen zeggen.

Daarbij onderscheidt Rome naar de oorsprong van de overlevering in **Goddelijke, apostolische, en menselijke of kerkelijke over-**

levering. De Goddelijke overlevering wordt geacht van Christus zelf afkomstig te zijn; de apostolische van de apostelen voorzover zij zelf een initiatief namen in de tijd na Christus' hemelvaart of toen nieuwe openbaringen ontvingen; de menselijke overlevering komt van mensen, die in de kerk gezag hadden.

Verdere onderscheidingen zijn: enerzijds **zelfstandige overlevering**, ook wel **constitutieve overlevering** genaamd; d.i. de goddelijke overlevering die niet in de H. Schrift is opgetekend, maar mondeling geschied, ofschoon zij wel in andere oude geschriften geformuleerd en opgetekend kan zijn; anderzijds **verklarende en aanvullende overlevering**; deze deelt geen goddelijke openbaringen mee, maar levert daarop commentaar en toepassing.

Voorts worden alle voornoemde overleveringen verder onderscheiden in **passieve en actieve overlevering**. De passieve is de **inhoud** van de overlevering; de actieve is de **daad** van het overleveren. (C. F. Pauwels, Apologetiek, 1948, p. 718, 719, 725 en 726).

Voor een kort overzicht van de roomse leer inzake **Goddelijke overlevering en heilige Schrift** citeer ik om te beginnen de „Katechismus ten gebroeders van de Nederlandse Bisdommen”, voorgeschreven voor het Bisdom van Rotterdam. Vraag en antwoord 163 t.m. 171 (les 20) handelen hierover, nadat reeds in de **vooraangaande**, dus 19de les, over **Het leer-gezag van de H. Kerk** is gesproken.

163: Waaruit weet de H. Kerk, wat Christus heeft geleerd?

Wat Christus heeft geleerd, weet de H. Kerk uit de goddelijke Overlevering en de H. Schrift.

164: Wat verstaan wij onder de goddelijke

Overlevering?

Onder de goddelijke Overlevering verstaan wij de geopenbaarde waarheden, die door de Apostelen mondeling zijn geleerd en door de H. Kerk tot ons zijn gekomen.

165: Wat verstaan wij onder de H. Schrift? Onder de H. Schrift of de Bijbel verstaan wij de heilige boeken, die onder de bijzondere ingeving van de Heilige Geest geschreven zijn en door de Heilige Kerk tot ons gekomen zijn.

166 t.m. 168 kunnen we overslaan.

169: Hoe kennen wij met zekerheid de goddelijke Overlevering en ook de H. Schrift?

Wij kennen met zekerheid de goddelijke Overlevering en ook de H. Schrift alléén door de H. Kerk.

170: Mogen wij de H. Schrift lezen?

Wij mogen de H. Schrift lezen, als de uitgave kerkelijk is goedgekeurd.

In 171 wordt verklaard, waarom lezing der H. Schrift nuttig is; ook daaraan ga ik nu voorbij.

Hierbij verdient opgemerkt te worden:

a. Dat de les over het kerkelijk leergezag aan de les inzake goddelijke overlevering en H. Schrift voorafgaat.

b. Dat de leer van Christus éerst uit de goddelijke overlevering, en pas in de tweede plaats uit de Schrift aan de kerk bekend zou zijn.

c. Dat men alléén dan de Bijbel mag lezen, als de uitgave kerkelijk is goedgekeurd.

a. Rome acht 't kerkelijk leergezag dus van het grootste belang. Geen wonder: men meent, dat de kerk niet kan dwalen, wanneer zij de leer van Christus meedeelt: dat zij daarin onfeilbaar is (antw. 157). Zij is onfeilbaar in geloofsleer en zederleer door de bijzondere bijstand van de Heilige Geest (antw. 158).

De Paus afzonderlijk, en de Bisschoppen gezamenlijk in vereniging met de Paus bezitten het onfeilbaar leergezag (antw. 159). De Paus is onfeilbaar, wanneer hij als het hoofd van de H. Kerk een beslissende uitspraak doet over geloof of zeden en alle christenen verplicht, die uitspraak aan te nemen (antw. 160). De laatste twee antwoorden worden gegrond op Lk. 10 : 16, Mt. 15 : 18 en Hd. 15 : 6, 7, 12, die aldus vertaald zijn:

- Wie U hoort, hoort Mij, en wie U versmaadt, versmaadt Mij.

- En Ik, Ik zeg u: Gij zijt Petrus, en op deze steenrots zal Ik Mijn Kerk bouwen, en de poorten der hel zullen haar niet overweldigen.

- De Apostelen en de oudsten kwamen bijeen, om deze zaak te onderzoeken. Toen men het niet eens kon worden stond Petrus op en sprak tot hen. Nu zweeg de hele vergadering.

b. Voor de leer inzake de goddelijke overlevering worden geen teksten uit de Schrift aangevoerd. Wij hebben hier natuurlijk gelijk te maken met de kwestie van het leergezag der Kerk. Voor het bestaan van een overlevering wordt wel verwezen naar II Ths. 2 : 15; II Tim. 2 : 2; I Kor. 11 : 23, waar Paulus spreekt over dat wat hij hetzij schriftelijk hetzij mondeling aan de gemeente of aan Timotheus heeft „overgegeven”, b.v. inzake de inzet van het heilig avondmaal. Zie verder Joh. 20 : 30, 31; Joh. 21 : 25: Christus heeft nog veel meer gedaan dan in het evangelie is opgetekend. (Overigens is dat wat in het evangelie staat genoeg voor het geloof, zegt Johannes!)

Ook beroept men zich op de beloften van Christus aangaande de Heilige Geest. Deze zou van Christus getuigenis afleggen. Omdat de leer van geslacht op geslacht wordt doorgegeven, over-geleverd, spreekt men van de overlevering of traditie. Uit de Nederlandse katechismus blijkt, dat deze méér kan omvatten dan de Schrift. Hierover wordt evenwel verschillend gedacht. Ik hoop hierop nog terug te komen.

Het concilie van Trente sprak in 1546 uit, dat de apostolische tradities (die hier de z.g. goddelijke overlevering **omvatten**) met evenveel eerbied aangenomen moeten worden als de heilige Schrift. Sedertdien staat dus offi-

ciëel tegenover het „Sola Scriptura” — alleen de Schrift — van de reformatie, het „Schrift en Traditie” van Rome.

Er bestaat thans echter een groep rooms-katholieken, die dit „Schrift en Traditie” niet wil verstaan als „deels in de Schrift en deels in de Traditie” (zoals de Ned. katechismus doet blijkens antw. 164). Deze groep legt er de nadruk op, dat er slechts één bron is: de Openbaring, het Woord van God. Deze openbaring komt op tweevoudige manier tot ons: in Schrift en Traditie.

Zo leerde J. E. Kuhn: Wij vinden de openbaring „geheel in de Schrift, en wederom geheel in de Traditie”.

Ook moet ik hier vermelden een artikel van de bekende r.k. theoloog Karl Rahner (Exegese und Dogmatik, Stimmen der Zeit 86, 1960/61, 241-262; vert. in Ned. Kath. Stemmen, 1962, 1-23; zie Reformatorische Oriëntatie, sept. 1962). Hij verwijt de (r.k.) exegeten, dat zij wel eens vergeten, dat zij katholieke theologen zijn. Het behoort z.i. tot hun taak, de harmonie aan te tonen tussen de kerkelijke leer en hun exegetische resultaten. Zij mogen zich niet te snel verschansen achter de verklaring, dat de taak van de exegeet slechts bestaat in het vaststellen van de onmiddellijke en woordelijke betekenis der Schrift. Het komt namelijk voor, dat r.k. exegeten zeggen, voor bepaalde sacramenten en mariale dogma's met de beste wil van de wereld geen aanknopingspunt te kunnen vinden in de Schrift. Rahner zegt, dat een stelling, waarvan het leergezag verklaard heeft dat zij geopenbaard is (!!), in elk geval impliciet in de Schrift vervat is. M.a.w., ook al kunnen de exegeten zo'n stelling nergens uit de Bijbel aflezen, dan is zij er toch wel in te vinden, want het leergezag heeft het immers zo uitgesproken!

We komen hier in aanraking met een tweede groep, bestaande uit oud- en nieuw-testamentici, speciaal rond het Biblicum in Rome en de Ecole Biblique in Jeruzalem; een groep die voornamelijk bijbels-wetenschappelijk en historisch-kritisch is georiënteerd en nauw samenwerkt met protestantse collega's. Evenals de vorige groep, doet ook deze haar invloed gevoelen op het concilie. Zij verzet zich tegen het schema over de bronnen der openbaring vanwege de scholastieke vorm en stijl en het onjuist gebruik van bijbelteksten buiten hun verband.

De eerste groep meent dus, dat heel het r.k. dogma in de Schrift te vinden is, zij het vaak „impliciet”. Dit dwingt tot een bijbeluitleg, waartegen de tweede groep in verzet is, omdat zij de Schrift naar haar eigen en werkelijke mening wil laten spreken (Ref. Oriëntatie, jan. 1963 en sept. 1962).

Dr. N. G. M. van Doornik, Het geloof van de katholieke, 1960, p. 73-74, 86, erkent niet, dat de traditie boven de Schrift staat. „De Schrift — zo zegt hij, p. 86 — immers is Gods eigen Woord en kan niet onder iets hogers worden gesteld. De Traditie als tolk van de H. Schrift, staat er in deze functie onder. Daar echter de heilige Geest de H. Schrift in de Traditie verklaart, is Hij (de heilige Geest dus, maar door middel van de traditie, J.v.d.B.) als het ware zijn eigen tolk. Daarom kan men de hele vraag omtrent de rangorde beter terzijde laten, en zowel de H. Schrift als Traditie beschouwen als een even onmisbare gaven van de heilige Geest aan de Kerk. Tezamen zijn zij waarborg voor de **waarheid** en de **eenheid** van de zichtbare, heilige, apostolische en algemene Kerk.”

c. Men mag alleen die Bijbel lezen, waarvan de uitgave kerkelijk is goedgekeurd. In Nederland is dat dus vooral de nederlandse vertaling van de Vulgata, de modernere Petrus Canisius vertaling (1929) en de begin 1961 verschenen Willibrord-vertaling van het nieuwe testament. Al deze vertalingen zijn van noten voorzien. Vooral die van de Willibrordus-vertaling zijn soms zeer uitgebreid, althans in de eerste, volledige uitgave. Er is ook een kleine uitgave met minder noten. De P. Can. is sedert 1948 alom verkrijgbaar.

Het is duidelijk, dat er géén volledige vrijheid tot het lezen van de Schrift is. Van Doornik schrijft erover (Het geloof v. d. kath., p. 20 v.): „Alles wat de Bijbel bedoelt te zeggen als waar, is waar... het (is) niet zo eenvoudig, precies uit te maken, wat nu kern is en wat bijkomstigheid... De katholieke volgt hierin de leiding van de Kerk. Want de Bijbel is niet

geschreven voor ieder mens afzonderlijk. Volgens de katholieke opvatting is de Bijbel een schrijven Gods aan zijn gemeenschap, zijn volk, zijn kerk. Maar dat neemt niet weg, dat iedereen dat boek mag lezen: De Bijbel is voor de katholieke geen verboden boek... er verschijnen voortdurend katholieke bijbelvertalingen en geen katholieke uitgever zou zijn geld in dergelijke ondernemingen steken, indien dit boek met een ketting aan de index lag vastgeketend” (dus verboden lectuur was). „Wel kan in een **vertaling** een fout binnensluipen en daarom laat de bisschop eerst door bevoegde mensen onderzoeken of die vertaling juist is. Dit geldt natuurlijk niet voor de Bij-

bel in de oorspronkelijke taal.” (Dit klopt niet helemaal met de Ned. katech.) „**Vertalingen** van de Bijbel hebben in sommige perioden (na de Hervorming) inderdaad tot de boeken behoord, die zonder verlof niet mochten gelezen worden. De Bijbel zelf (in de oorspronkelijke taal) is nooit verboden geweest.”

Het voorwoord van de vulgata-uitgave, vastgesteld en verschenen n.a.v. het besluit van het concilie van Trente, betoogt, dat de ketterijen uit die tijd (althans mede) zijn ontstaan door de afwijkingen van de beproefde vertaling van Hieronymus — de vulgata dus.

Rotterdam

J. van der Beek

Onze broeders en zusters in Spanje

Ook in onze kerken wordt van tijd tot tijd gebeden voor de verdrukte Christenheid in Spanje. Dit is een goed ding, want deze mensen hebben dit ook erg hard nodig. Maar het komt je toch pas goed voor ogen te staan, als je het zelf meegemaakt en gezien hebt.

Dit jaar mochten we een paar weken van onze vakantie doorbrengen op het prachtige eiland Mallorca. Op dit eiland met zijn pl.m. 300.000 inwoners, wonen ook enkele honderden leden van de Spaanse Evangelische Kerk. De gemeente in de hoofdstad Palma telt pl.m. 200 leden. Het is niet eenvoudig, tussen de vele imposante kerkgebouwen van de stad, de vergaderplaats te vinden van onze Spaanse broeders en zusters. Ergens in een grauwe buurt, staat een gebouw van drie verdiepingen, de eerste etage is uitgebroken en zo omgebouwd tot een kerkzaal. Van buiten af mag er niets op duiden, dat hier de Evangelische kerk vergadert.

Toen we er op die zondagmorgen met ons reisgezelschap arriveerden, werden we welkom geheten door de koster, tevens de schoonvader van Ds. da Capo, de plaatselijke predikant. Je moet even wennen, als je binnenkomt. Op hartelijke wijze begroeten de gemeentelieden elkaar, je voelt dat deze mensen elkaar nodig hebben. De vrouwen bedekken hun hoofd met een zwarte zijden doek, zodra ze binnenkomen. Opvallend is ook het aantal vrouwen, dat alleen komt, waarschijnlijk ook doordat velen met Roomse mannen getrouwd zijn. Kinderen zijn er niet bij, die zitten in een kamer op dezelfde verdieping, waar een soort zondagsschool gehouden wordt. Plotseling wordt het stil en staat de predikant voor de gemeente, bijna ongemerkt is hij binnengekomen.

Deze morgen preekte er een Zwitserse predikant, die werkte onder de vluchtelingen in Algerije, Ds. Capo vertaalde de preek voor zijn eigen gemeentelieden in het Spaans. Er werd geestdriftig gezongen, de melodieën uit het Spaanse gezangenboek kwamen ook ons als Nederlanders wel bekend voor, zodat hetzelfde lied wel in vier verschillende talen werd gezongen. Voor ons zaten een paar Duitsers, naast ons iemand uit Portorico, allemaal mensen, die toch de weg naar deze schuilkerk hadden gevonden.

Ontroerend was ook de bediening van de doop, die de volgende zondag plaats vond. Daarvoor kwamen zo maar midden onder de dienst de andere kinderen, die dus elders in het gebouw bijeen waren, het zaaltje binnen om dit mee te maken.

Aan het einde van de dienst werd staande en hardop het „Onze Vader” gebeden, ook al weer door ieder in zijn eigen taal.

Ook na de dienst blijven velen nog achter om wat met elkaar te praten, men heeft hier blijkbaar de tijd er voor en zo beoefent men ook de gemeenschap onder elkaar.

Na de dienst liet een Nederlandse arts, die op Mallorca woont, ons beneden de ruimte zien, waar de definitieve vergaderruimte zal komen. Het was nog een grote chaos, want ook financieel heeft deze gemeenschap het niet erg ruim.

En dan sta je buiten in de hete Spaanse zon, rijdt over het prachtige eiland terug naar je hotel. Boordevol gedachten. Onwillekeurig denk je aan ons eigen kerkelijk leven hier in Nederland.

Je wordt dan dankbaar voor al het goede, dat de Heere ons in het vaderland nog geeft.

Het is helemaal niet zo moeilijk om door een gereformeerde bril de kerkdienst in Palma kritisch te bezien en zo hier en daar vraagtekens te plaatsen, misschien ook wel eens ten onrechte omdat we wel eens te gauw menen, dat het alleen maar kan op de manier, zoals wij dat gewend zijn.

Maar je wordt ook beschaamd, als je weer thuis gekomen, in de krant leest van kwesties, ruzies en zelfs schorsingen in onze kerken. Moeten we dan niet spreken van een misbruik, dat wij soms maken van onze vrijheid? Dit wil natuurlijk helemaal niet zeggen, dat er geen strijd mag zijn in de kerk, er zijn zaken, waarvoor we wel terdege op de bres moeten staan. Maar hoe vaak mankeert het ook niet aan het simpelweg elkaar aanvaarden als broeders in Christus? Worden daardoor niet vaak verhoudingen vergiftigd en kerken gescheurd?

Maar evengoed is het vertroostend te weten, dat de Heere ook in Spanje Zijn kinderen vergadert tot die grote schare, die niemand tellen kan. Dit ook, gelet op het tragische feit, dat juist in de landen rond de Middellandse Zee, waar het Evangelie zijn loop begonnen is, nu massa's van datzelfde Evangelie vervreemd zijn.

Laten we daarom dit kleine groepje getrouwen in een dictatoriaal geregeerd land en zuchtend onder het Roomse juk in onze gebeden gedenken en zo mogelijk ook met onze offers.

Emmeloord.

G. J. Oonk

P.s. Mochten er onder de lezers zijn, die een bescheiden gift over hebben voor de kerkbouw in Palma, dan wil ik gaarne mijn girorekening no. 1152056 hiervoor ter beschikking stellen, dan zorg ik er wel voor, dat de gelden hun bestemming bereiken.

VERANTWOORDING GIFTEN KERKWERK ITALIË

Sinds mijn vorige verantwoording mocht ik weer tal van bijdragen uit het gehele land ontvangen, waarvan hierbij de verantwoording volgt:

H. J. J. te K. f 30,—; R. B.-S. te G. f 5,—; G. S. te 's-G. f 2,50; G. G. te O. f 7,50; H. E. W. te G. f 25,—; G. K. te D. f 5,—; J. P. v. d. S. te A. f 25,— (reis chr. reisstichting 1962); C. v. D. te B. f 100,—; P. d. G. te S. f 10,—; N. C. de J. te R. f 25,— (reis chr. reisstichting naar Joegoslavië); H. v. d. Z. te H. f 50,—; K. v. d. Veen te Z. f 10,—; totaal f 295,—.

Totaal incl. vorige verantwoordingen f 2.182,15.

Met hartelijke dank aan de gevers, zie ik elke dag met blijdschap verdere giften voor dit doel tegemoet op postrekening Nr. 50440 ten name van P. Groen, Rotterdam.

In een brief aan Ds. Mathieu heb ik onlangs geschreven, dat ik thans weer een bedrag van 100.000 Lires aan hem hoop over te maken; dit dan als eerste bijdrage voor de derde kerk te Rome.

P. Groen

BOEKBESPREKING

L. van der Land, *Het ontstaan van de Pacifistisch-Socialistische Partij*, Amsterdam, 1962.

Sinds 1957 speelt de P.S.P. in het nederlandse politieke leven een vrij belangrijke rol. Het aantal stemmen, dat er op uitgebracht wordt is

stijgende en het is begrijpelijk, dat een dergelijk verschijnsel in ruime kring de aandacht trekt. Deze aandacht ligt veelal in het meer emotionele vlak. Er zijn allerlei veronderstellingen gedaan in de trant van: de P.S.P. is een soort onderafdeling van de C.P.N., de P.S.P. groeit vanwege de angst voor de atoombom, het is een orgaan van de „derde weg”, enz.

Om een verantwoord, op feiten berustend beeld te schetsen, ondernam L. van der Land een poging een dissertatie te schrijven over het ontstaan van de P.S.P. Hij promoveerde hierop in 1962, in de z.g. politiek-sociale faculteit van de Universiteit van Amsterdam. In zijn studie wilde hij drie dingen nagaan: 1) welk programma boden de oprichters het nederlandse volk aan?; 2) welke was de sociale, ideologische en partijpolitieke achtergrond der oprichters?; 3) tot welke conclusies leidt de toepassing van modern politiek-wetenschappelijke theorieën omtrent de rol van de politieke partij in het democratisch politiek proces? (pag. 10/11).

Ten aanzien van het eerste punt concludeert Van der Land, dat de oprichters een politieke partij op radicaal-pacifistische grondslag voor ogen heeft gestaan, als ideaal. Van het gevaar van de atoombom is in de oprichtingsstukken in het geheel nog geen sprake. Radicaal pacifisme houdt echter niet in: absolute geweldloosheid. Op dit standpunt heeft de partij zich niet gesteld. Desnoods mag de orde met machtsmiddelen worden gehandhaafd. Het recht op zelfverdediging van een democratische gemeenschap wordt wel degelijk gepostuleerd, merkt de schrijver op. De doeleinden van de partij zijn echter gericht op vermindering van defensie-uitgaven, op ontwapening, op uittreding uit de Navo, op afschaffing van de dienstplicht, eisen, zoals de schrijver terecht opmerkt, die in de huidige politieke realiteit geen schijn van realiseerbaarheid bezitten, evenmin als trouwens in de naaste toekomst.

Van de sociaal-economische doeleinden van de P.S.P. deelt de auteur mee, dat deze niet specifiek marxistisch zijn, maar vooral doen denken aan de leringen van utopistische socialistten, als Owen en Fourier, die allerlei plannen uitwerkten voor arbeidsgemeenschappen e.d. De voorzitter van de partij, Ir. van Steenis, heeft op zijn bureau ((Coöperatieve Vereniging Ingenieursbureau Van Steenis, w.a.) een aantal regelingen doorgevoerd, die in deze richting gaan, bijv. doel van de onderneming is niet het maken van winst, maar dienst aan de gemeenschap; elke meerderjarige bedrijfsgeenoot, die enige tijd (bijv. 2 jaar) in dienst is, krijgt een volledige medezeggenschap; de kapitaalverschaffers hebben geen invloed op het bedrijfsbeleid; de productiemiddelen zijn eigendom van de gemeenschap.

Van een onverzoenlijke haat tegen het kapitalisme is echter bij de P.S.P. geen sprake. Als voorwaarde voor het doorvoeren van sociaal-economische veranderingen is uitdrukkelijk de parlementaire weg aangegeven.

Het grootste hoofdstuk in deze studie is gewijd aan de vraag welke de achtergronden van de oprichters zijn. Hiertoe hield Van der Land een enquête onder de eerste honderd leden van de partij. 89 hiervan vulden een lijst met vragen in. Het aantal van de eerste honderd is uiteraard vrij willekeurig. Het is niet uitgesloten, dat de schrijver tot geheel ander conclusies gekomen zou zijn als hij de eerste 125 genomen had. Overigens biedt dit hoofdstuk interessante informatie over die selectie van de eerste honderd leden. De schrijver wijst op het relatief zeer hoog niveau van ontwikkeling: meer dan één vijfde heeft hoger onderwijs genoten, waarbij de nadruk valt op de beoefenen van de natuurwetenschappen en die der theologie. Naar welstand te oordelen is de eerste groep geenszins een groepering van arme lieden: er is een redelijk groot aantal mensen met hoge inkomens in vertegenwoordigd.

44% van de ondervraagden geeft op lid van een kerkgenootschap te zijn; het betreft hier, op één uitzondering na (één rooms-katholiek) protestantse kerkgenootschappen, waarbij het accent ligt op de N.H. Kerk.

Bijzonder belangwekkend is vooral het „politieke verleden” van deze mensen. De P.S.P. is voor hen het einde van een lange politieke zwerftocht. Vele partijen en vooral partijtjes zagen deze mensen als lid, als kritisch lid. Zeer curieus is het verhaal van een oude man, die vroeger lid van de A.R. partij is geweest; hij maakte de Doeleantie mee en verrichtte in 1894 in de strijd om de kieswet Tak van Poortvliet hand- en spandiensten in de actuele politiek voor de A.R., die hij noemt „destijds de meest vooruitstrevende partij in ons land”. Door de antikapitalistische actie van Abraham Kuyper is hij socialist geworden, werd uit de A.R. gezet (in 1904), werkte met A. P. Staalman samen en richtte in 1907 met een groepje gereformeerden („die evenals ik zelf door Kuyper tot socialist waren gemaakt”) de Bond van Christen-Socialisten op. In 1936 komt hij dan in de C.D.U. en slotte in 1957 in de P.S.P. terecht.

Van der Land meent, dat de P.S.P. vooral een pressiegroep ten behoeve van het pacifisme ge-

noemd worden, eerder dan een politieke partij. Een pressiegroep richt zich op één sector van het overheidsbeleid, terwijl een politieke partij alle sectoren in haar bemoeiingen betreft. Dit onderscheid lijkt op het eerste gezicht misschien erg belangrijk, in de praktijk zegt het niet zoveel. Van alle politieke partijen zou men kunnen zeggen, dat zij als pressiegroep zijn begonnen: de antirevolutionairen in het kader van de schoolstrijd, de socialistten tegen sociaal-economische uitbuiting en, laatstelijk, de Boerenpartij tegen het Landbouwschap. Later gaat zo'n groep aan allerlei politieke activiteiten meedoen, al was het alleen al vanwege het feit, dat er in de Kamer gestemd moet worden en men zijn stem dient te „bepalen”. Boer Koekoek is nu ook bezig specialisten aan te trekken voor defensie, onderwijs e.d., waardoor het karakter van zijn groep verandert: van pressiegroep tot politieke partij.

De verdienste van de schrijver is, dat hij een poging gedaan heeft een meer genuanceerd beeld te ontwerpen van de P.S.P. in ons land; ten dele is hij hierin wel geslaagd. In Nederland met zijn overvloed aan politieke partijen is het noodzakelijk, dat er over en weer een juiste voorlichting gegeven wordt, zodat vooroordelen die „gebaseerd” zijn op allerlei vage noties en op emoties plaats maken voor nuchtere beoordeling, die uitgaat van voor een partij relevante feiten (een beginselprogramma bijv.).

Jac. van Weringh.

PERSSCHOUW

Geschiedenis op de Chr. Middelbare Scholen

In het „Fries Dagblad” stond enige tijd geleden het volgende te lezen. Ik neem het over via „De School met de Bijbel”.

Wij hebben een ernstige strijd gevoerd om het voortgezet onderwijs, bovenal om de vrijheid van dat onderwijs. Wij hebben altijd de mening voorgestaan, dat het niet reëel is om te zeggen, dat de vrijheid van richting gewaarborgd moet worden, en dat de vrijheid van inrichting slechts als betrekkelijk moet worden gezien. Als de staat de inrichting regelt, dan kan de richting nog wel vrij zijn, beweerde men. Dat ontkennen wij. Richtingen en inrichting hangen te nauw met elkaar samen.

Maar soms vragen wij ons af, of die gehele strijd wel zin heeft gehad. Als de besturen van scholen voor voortgezet onderwijs, Christelijk onderwijs, vrijwel onbekend zijn met de gang van zaken in de school, waarvoor zij de verantwoordelijkheid heten te dragen, en er een verwatering optreedt, die door sommige ouders met verwondering wordt gezien, dan heeft het immers weinig zin meer, om over de vrijheid van onderwijs te praten.

Wij zullen een kras voorbeeld noemen.

Het is iedereen bekend, dat er weinig vakken zijn, waarbij het zo fundamenteel, zo principiële kan en moet toegaan als bij het onderwijs in de geschiedenis. Daar behoeven wij Groen van Prinsterer niet bij aan te halen, al heeft hij er treffende dingen over gezegd. Wie psalm 78 leest, vindt er het beeld getekend van het geschiedenis-onderwijs, waarbij wij aan onze kinderen vertellen van de daden des Heren. Wie geschiedenis aan het „navolgende geslacht” vertelt, die vertelt wat anders en wat meer dan een schoolverhaal.

Welnu, wij hebben gezien, dat de leerlingen van een Christelijke H.B.S. als leerboek, als énië leerboek gebruiken een boek, dat speciaal geschreven is, door een R.K. pater, voor de Rooms-H.B.S. Een mooi boek, daar niet van. Voortreffelijk uitgevoerd en didactisch goed verantwoord. Maar uiteraard uitgesproken Rooms-Katholiek. Er is een leraar voor dat vak, die een present-exemplaar krijgt, die het mooi vindt, en die het op de boekenlijst zet. Daar is de zaak mee af. Het bestuur weet er niet van en de directeur vindt het blijkbaar goed, en het is een vreemde demonstratie van wat tegenwoordig soms meer een modeartikel schijnt te zijn dan een ernstige beleving van zondag 21 van onze Heideberger.

Nu zullen wij er iets aan toevoegen, dat sommigen misschien vreemd vinden. Wij wraken zo'n keuze van een Rooms boek voor de Protestants Christelijke school. Maar wij vinden het toch nog beter, wezenlijk beter, dan de keus van een z.g.n. neutraal boek, maar dan in de geest van het geschiedenis-onderwijs aan de Stedelijke Universiteit van Amsterdam, waar de gemeenteraad heeft gezorgd voor hoogleraren, die het Nederlands socialisme te conservatief vinden en wier namen bij elke clandestiene communistische actie zijn of waren te vinden. En wij vinden het ook beter dan wanneer men een boek gebruikt, dat vrijwel volkomen beginselloos is en enkel feiten en jaartallen probeert te geven.

Maar de keuze van het uitgesproken Roomse boek als leerboek voor geschiedenis is als symptoom duidelijker. Bij de keuze van de z.g.n. neutrale boeken kan de leraar nog door gebrek aan geestelijk onderscheidingsvermogen menen, dat

een boek met feiten voldoende is. Maar hier heeft de leraar gezien en geweten, dat de gehele opzet, de geest de strekking van het boek wezenlijk anders is, duidelijk anders is dan de richting van de school, waar hij zijn salaris verdient. En niettemin vond hij dat geen bezwaar. Wat maken we ons dan nog druk over de vrijheid van richting van een bijzondere school? Het wordt op die manier een school zonder richting door de veelheid van richtingen onder een dak.

De School met de Bijbel schreef bij dit artikel dat er een christelijke kweekschool is waar boeken van Romeyn (een communist) en Banning (een „moderne” P.v.d.A.-man) worden gebruikt. Op chr. middelbare scholen wordt o.a. ook gebruikt een vaak herdrukt geschiedenisboek dat samengesteld is door negen geschiedenisleraren van alle mogelijke richtingen.

Alleen met verbijstering kan men deze dingen lezen.

Het zal — als dat proces voortgaat — niet zo heel veel jaren meer duren of de gehele schoolstrijd is gelijkwideerd.

De noodzaak van echt Geref. onderwijs wordt hoe langer hoe groter! !

C. V.

Schorsing en Kerkverband

In de Kerkbode van de Geref. Kerken van Noord-Holland schreef Ds. G. Janssen een artikel over het bovengenoemde thema. Hij houdt er zich speciaal mee bezig dat men bij een schorsing op tijd rekening moet houden met het kerkverband. Hier volgt wat ds. J. daarover schreef.

In de K.O. zijn de kerken vrijwillig overgekomen, dat geen kerkeraad alleen ambtsdragers zal schorsen en afzetten, maar dat alleen zal doen in samenwerking met wat ik nu maar korthedshalve het kerkverband noem. Dit was om bevooroordeeldheid en willekeur te voorkomen. Het is toch gemakkelijk denkbaar, dat in een bepaalde kerkeraad door allerlei oorzaken spanningen ontstaan, die het zuivere oordeel bemoeilijken, ja, verhinderen. Als meerdere waarborg voor een onpartijdig en zuiver oordeel is men daarom overeengekomen bij schorsing en afzetting van ambtsdragers het kerkverband in te schakelen.

Het is niet zonder belang de vraag te stellen, wanneer het kerkverband ingeschakeld dient te worden.

'k Bedoel daarmee het volgende: Moet de kerkeraad, wanneer een ambtsdrager uit zijn midden, een bepaalde overtreding heeft begaan, eerst op eigen gelegenheid uitspreken dat de betrokkene geschorst dient te worden en daarna het oordeel van de naastbijgelegen zusterkerk vragen?

De K.O. spreekt hierover niet opzettelijk, expliciet. Hij geeft alleen de beginselen aan. En naar die beginselen, in de geest van die beginselen, moet gehandeld worden. De K.O. spreekt in art. 79 van het schorsen door voorgaand oordeel van de kerkeraad der zelve en der naastgelegen gemeente. Dit oordeel wordt hier als een gezamenlijk oordeel gezien, dat dus ook tot stand komt na gemeenschappelijk onderzoek, horen van de betrokkene en overleg.

De betrokken kerkeraad vraagt niet maar het advies en de medewerking van het kerkverband, maar laat het oordeel, dat tot schorsing leidt, tot stand komen in de weg van overleg in het kerkverband. Dat is de kennelijke bedoeling van de bewuste bepaling uit art. 79. Want het gaat er daarin om te komen tot een zuiver oordeel, zonder vooroordeel. Om dit laatste te voorkomen, oordeelt een kerkeraad niet alleen, zonder hulp van het kerkverband. Rutgers zegt: „Het oordeel van de kerkeraden, volgende op een gecombineerde vergadering van beide kerkeraden, moet gehoord worden; of de kerkeraad van de naastgelegen gemeente moet gedeputeerden zenden met bepaalde last, zodat beide kerkeraden gelijk op stemmen”. Collegevoordrachten, bewerkt en uitgegeven door Dr. J. de Jong, pag. 107. Het lijkt me duidelijk, dat niet in de geest van dit artikel gehandeld wordt, wanneer de betrokken kerkeraad reeds van te voren zijn oordeel heeft opgemaakt en vastgelegd.

Natuurlijk kunnen er zich gevallen voordoen, dat de zonde van de betrokken ambtsdrager zo grof en duidelijk is, dat het zonneklaar is voor ieder: deze man moet geschorst, eventueel afgezet. Dan is dit voor al zijn mede-ambtsdragers zonder meer duidelijk en zij steken tegenover elkaar dit oordeel dan ook niet onder stoelen of banken. Het officiële oordeel echter wordt gegeven op de gecombineerde vergadering van de twee kerkeraden.

Maar eveneens kan zich het geval voordoen, dat een ambtsdrager wel niet op de juiste wijze heeft gehandeld en misschien nog handelt en dat daardoor allerlei moeiten ontstaan, die zelfs het samenwerken ernstig belemmeren, ja, bij zijn mede-ambtsdragers de vraag doen rijzen of hij wel in zijn ambt te handhaven is. Maar het oordeel daarover heeft een kerkeraad dan niet

in zijn eentje te vellen; hij dient niet eens te trachten tot dat oordeel te komen — hij kome daartoe in overleg met de daartoe aangewezen zusterkerk, om tot een werkelijk zuiver oordeel te geraken.

Dit heeft prof. Schilder in zijn artikelen in „De Reformatie” uit het oog verloren. Duidelijk blijkt dit uit de volgende zin: (Een kerkeraad wordt slaaf van een genootschap), „wanneer een kerkeraad zijn predikant moet handhaven in de bediening enkel omdat hij de zusterkerken niet achter zich krijgt (een terminologie die gespeend is aan werkelijk honoreren van het kerkverband, G. J.), ook wanneer hij oordeelt en na (!) raadpleging van buurkerk en classis blijft oordelen dat die handhaving voor God en Zijn gemeente niet te verantwoorden is.” (38ste jrg., no. 42).

De zaak is, dunkt me, nogal eenvoudig, ook uit het oogpunt van praktisch handelen. Als een kerkeraad inplaats van in ernstige gevallen een genabuurde kerk te raadplegen om tot een gezamenlijk, eenstemmig oordeel te komen, zijn oordeel reeds van te voren heeft bepaald en vastgelegd, dan kan hij moeilijk meer terug, als de genabuurde kerk zijn oordeel niet deelt. En hij gaat — natuurlijk! — in appèl*). En de betrokken ambtsdrager blijft zijn ambtelijk werk doen, onder het reeds vastgestelde oordeel van zijn kerkeraad: ge zijt schorsingswaardig; ge moogt het niet doen.

Deze figuur heeft zich in de kerk van Groningen-Zuid voorgedaan. De kerkeraad had zijn oordeel al geveld, voordat de zusterkerk geraadpleegd was. En daar preekte toen een dominee, van wie de kerkeraad zei: ge moogt het niet meer, alleen wij moeten om U te schorsen, nog even wachten, tot de zusterkerk is geraadpleegd. En namens die kerkeraad gaf een ouderling ds v. d. Ziel de hand voor hij de preekstoel beklom... sterkte, dominee!

Ik geloof van heler harte, zonder opzet, maar in feite had toen de kerkeraad van Groningen-Zuid reeds te weinig rekening gehouden met het kerkverband. En dit is te ernstiger, omdat de kerkeraad niet eenstemmig was. Dat had tot nog grotere voorzichtigheid moeten manen, want daarin lag een aanwijzing van de mogelijkheid dat de zusterkerk(en) óók wel eens een ander oordeel konden hebben, waardoor de wanstaltige, onmogelijke figuur is ontstaan, dat de betrokken predikant naar ik meen vanaf eind februari tot juli zijn ambtelijk werk heeft verricht onder het odium van zijn kerkeraad: gij zijt het onwaardig.

Ik schrijf dit niet uit begeerte tot critiek op deze kerkeraad. Het zal daar in Groningen allemaal moeilijk en verdrietig genoeg zijn. 'k Vel hiermee ook geen oordeel over de zaken, die in Groningen tot deze schorsing hebben geleid. 'k Ben er niet voldoende mee op de hoogte, al vraag ik me wel vandaag in onze kerken af: Gebruiken we de tucht niet om bepaalde zaken tot overwinning te brengen? Er wordt nogal geschorst.

Wee ons, als de tucht een strijdmiddel wordt. En ik vraag me ook af, ter anderer zijde, of we wel voldoende voorzichtig met elkaar leven, elkaar ook weten te ontzien, soms ook ons weten te verloochenen. In hoeverre dit voor het samenleven in Groningen-Zuid geldt, wil ik echter in het midden laten. Maar de hantering van het kerkrecht is een zaak, die ons allen aangaat. Daarom kan daarover, meen ik, hier geschreven worden. En ter nadere overweging van wat in „De Reformatie” prof. Schilder hierover te berde bracht, lijkt me dit te meer wenselijk. Het op tijd het kerkverband raadplegen, en niet reeds bij voorbaat eigen oordeel vaststellen is een zaak van groot belang en kan veel onheil voorkomen. Maar het gebeurt meermalen niet. Zijn we daarvoor te eigengereid?

*) Dit „natuurlijk” is geschreven uit de mentaliteit, die vrij veel onder ons voorkomt. Men blijft appelleren om gelijk te krijgen en onderwerpt zich niet aan een onwelgevallige uitspraak. Een ongeschreven kerkelijke regel zegt echter: Na één appèl is de zaak beslist.

Prof. mr. H. D. van Wijk is van mening, dat met het oordeel van de kerkeraad der naastgelegen gemeente, i.c. niet schorsen, de zaak is beslist en wil van een beroep op de classis niet weten. Hij vond wel als regel in enkele verklaringen van de K.O. dat zulk een beroep mogelijk is, doch zonder nadere toelichting, laat staan geargumenteerde. Hij vond deze regel niet bij dr. F. L. Bos, De orde der kerk, evenmin in de Kerkelijke Adviezen van F. L. Rutgers, noch bij H. Bouwman, Gereformeerd Kerkrecht. In de Verklaring van de Kerkenordening, uit College-voordrachten van prof. dr. F. L. Rutgers, bewerkt en uitgegeven door Dr. J. de Jong, deel IV, art. 71-86, komt hij echter wel voor, pag. 107. Beroep is naar art. 31 altijd mogelijk, ook ter bevrediging van het rechtsgevoel en ter bevrediging van het recht noodzakelijk. Art. 79 geeft niet zozeer een preciese regel aan als wel een beginsel: dat niet de kerkeraad van de eigen gemeente alleen zal handelen, ter voorkoming van willekeur. Wanneer dit in het oog gehouden wordt, is er m.i. geen bezwaar tegen

dit beroep, al kan het zijn eigen complicaties meebrengen. Wel moet m.i. gezegd, dat het dan echter reeds zeer twijfelachtig is of inderdaad van een grove zonde gesproken kan worden. Als er sprake is van een inderdaad grove zonde, dan is dit toch direct voor allen klaar.

C. V.

Over het „Westminster Seminary”

De Canadese Gereformeerde predikanten Selles, Kouwenhoven, Van Dooren en Krabbendam hebben een bezoek gebracht aan het Westminster-Seminary te Philadelphia in de Verenigde Staten. Dit Seminary is een bolwerk van het gereformeerde leven en de gereformeerde theologie in Noord-Amerika. Het is de enige gereformeerde Theol. Hogeschool in de V.S. die promotierecht bezit. In het Geref. Gezinsblad gaf ds Selles een boeiend verhaal over zijn verblijf in Philadelphia. We nemen er het volgende van over:

Met de predikanten Krabbendam, Kouwenhoven en Van Dooren heb ik het voorrecht gehad deel te nemen aan een zgn. „Reformed Ministerial Institute”, een opfrissingscursus voor predikanten, die gegeven werd aan het Westminster Theologisch Seminarie te Philadelphia in de Verenigde Staten, 1000 km. van hier. De maandag en de tweede helft van de vrijdag werd in beslag genomen door de reis, een prachtige tocht door laag- en hoogland. Als echte studenten sliepen we in de studentenhuisen, die op de mooie campus van het seminarie gelegen zijn. Er waren een veertigtal predikanten aanwezig, de meesten behorend tot de Orthodox Presbyterian Church, maar daarnaast sommigen van verschillende andere kerken: Christian Reformed, Baptist, Episcopaaals, en Presbyteriaanse kerkjes waar nog in de oude Keltische taal gepreekt wordt of men geen orgel in de kerk heeft. Met alle verschil echter alle mensen, die onvoorwaardelijk de Schrift aanvaardden als het Woord des Heren. En dat waren dan alle Westerlingen. Aan de Westminster Seminarie studeert echter ook een groot aantal oosterlingen. Aan tafel werden we door Koreanen bediend. In de conversatiezaal zag ik een Japanees, en een jonge man met zwart prachtig haar tot op zijn schouders en een baard tot op zijn borst. Of hij van Pakistan of van India kwam heb ik vergeten te vragen.

Vier morgens werden we op een drietal colleges getraceerd. Het begon met de zwaarste kost: de ontwikkeling van de wijsbegeerte van het existentialisme, waar de jonge professor Knudsen, een Amerikaan, die bij Prof. Zuidema promoveerde en behalve zijn doctorstitel ook een Hollandse vrouw uit Nederland terugbracht, ons wegwijs in trachtte te maken. Het tweede college, dat verzorgd werd door Ds. Eldersveld, de radiopredikant van de Christian Reformed Church, die elke zondag met zijn radiotoespraken 4 miljoen mensen over een groot gedeelte van de wereld bereikt, was na de zware kost van het eerste uur een ontspanning. Hij sprak gedurende de cursus over: „het effectief brengen van het Evangelie.” We hadden als leerlingen van Hoekstra, Dijk en Veenhof nog al wat critiek op de preekmethode, die hij doceerde. De laatste morgen echter schoof Ds. Eldersveld zijn aantekeningen aan de kant en zei, dat hij, inplaats van verder te causeren, een preek voor ons zou houden. Na gebed werd de tekst gelezen. En ook daarop hadden we grote critiek, want het was volgens ons geen tekst. Ze bestond namelijk uit de woorden uit Hand. 16:31: „en uw huis”. De preek die volgde, en die tegenover de moderne Evangelisatiemethoden als van Billy Graham liet zien, dat heel de heilsopenbaring beheerst wordt door het verbond Gods met de gelovigen en hun zaad en hoe funest voor kerk, voor gezin en voor staat het is, als hiermee niet gerekend wordt, was evenwel zo ontroerend — ja echt ontroerend — mooi, dat al onze critiek als sneeuw voor de zon verdween, en alleen maar een grote blijdschap overbleef, dat we Gereformeerd mogen zijn en dat temidden van alle piëtisme, myticisme en modernisme er in Amerika predikanten zijn, die de volle raad Gods verkondigen en op zulk een aansprekende manier, dat je geen oren genoeg had en je, muisstil — en dat is wat voor een predikant als hij in de bank zit — te luisteren zat.

Op het tweede college volgde de „chapelpeiod”, de ochtendwijding, met gebed, schriftlezing, soms een korte toespraak en heel veel gezang. En zingen, dat die Amerikaanse predikanten kunnen! Het was alleen jammer, dat het altijd gezongen waren, waar je soms wees van werd. Na de morgenkoffie volgde het derde college, waarin Rom. 13 behandeld werd door Prof. Murray. Met alle verstand hebben we naar hem gekeken en geluisterd. Zijn manier van doen, de securiteit en degelijkheid, waarmee hij exegetiseerde, zijn grapjes waren van dien aard, dat als we de ogen dicht deden, we konden wanen, dat Prof. Greijdenus weer voor ons stond. En leek hij eerst wat onbenaderbaar, zoals onze

vroegere Prof. die indruk maakte, aan tafel bleek zijn hartelijke belangstelling en meeleven.

Een fijne herinnering houden we ook aan een bezoek bij de zowat aan zijn emeritaat toegekomen, maar overigens nog „jonge” Prof. Van Til. „Hier”, zo stelde hij ons aan zijn vrouw voor, „heb je nu vier echte Gereformeerde dominees”, waarmee deze onvermoeide verdediger van het Ger. belijden en vriend van Prof. Schilder nog weer eens liet blijken hoe hem de Geref. kerken ter harte gaan. Hij moest van alles weten en vertelde zelf hoe hij als negenjarige jongen in Amerika gekomen was, op 18-jarige leeftijd zich de mogelijkheid tot studie geopend zag en na zijn promotie aan het beroemde Presbyteriaanse Seminarie van Princeton University, als hoogleraar aan dit seminarie het verval had gezien dat leidde tot het ontstaan van de Orthodox Presbyterian Church en de oprichting van Westminster Seminarie. Ook werden we meegenomen op een reis die Prof. Van Til twee jaar geleden naar Korea en Japan maakte om daar aan verschillende seminaries gastcolleges te geven. Toen hij in Seoul eens voor studenten zou spreken over een wijsgerig onderwerp, was heel de gemeente van die plaats mee opgekomen, zodat er in die lezing van de filosofie niet het meeste, maar van de gemeenschap der heiligen alles terecht kwam.

Onze reden om naar Philadelphia te gaan was mede om eens uit te vinden hoe in de kring van predikanten van de Orthodox Presbyterian Church over kerkelijke eenheid werd gedacht, temeer omdat contact met de O.P.C. op onze Synode als agendapunt gediend had. In dat opzicht werden we teleurgesteld.

De nood van de gescheidenheid van de ware gelovigen leeft vanwege pluriformiteits - en onzichtbare - kerktheoriën, die je immers toch één doet zijn, ook al ben je kerkelijk gescheiden, maar heel weinig. Ook misten we onder onze collega's wel heel erg de strijdvaardigheid in de goede zin van het woord. Voor een goed debat waren ze maar heel moeilijk te porren. Mijn conclusie werd weer eens bevestigd, dat als het er op aankomt, ondanks alle beweren van het tegendeel, de zaak van de kerkelijke eenheid naar het Woord en de belijdenis, nergens sterker leeft dan bij echt Gereformeerde kerken.

De middagen hadden we vrij in Philadelphia. Op een ervan, een vacatiedag voor de Amerikanen, bezochten we de plaats waar tijdens de vrijheidsoorlog in 1777 of 78 George Washington, de eerste president van de Ver. Staten met 11 duizend soldaten overwinterd had, van wie duizend omkwamen van koude en ontbering. Er is nu een prachtig park, waar op deze vacatiedag duizenden mensen een bezoek brachten aan het Washingtonmuseum, dat er in gebouwd is. Ook staat er een heel mooi Episcopaaals kerkje. Bij de ingang stond, dat op aanvraag een dienst werd gehouden. We woonden zo'n dienst bij. De tekst was prachtig Micha 6, maar de preek kwam niet verder dan Washington, wiens hele leven in de glas-in-loodramen was uitgebeeld. Gelukkig dat hij zelf de preek niet behoefde te horen.

De Orthodox Presbyterian Church staat momenteel in briefwisseling met de Synodaal-Gereformeerde Kerken van ons land over de Wereldraad. De O.P.C. is namelijk fel tegen een aansluiting aan deze Raad — evenals alle Schriftgetrouwe kerken in Amerika.

C. V.

Partijenschappen in de Kerk

Daarover maakte ds G. Janssen in de Kerkbode van Noord-Holland o.a. de volgende behartigenswaardige opmerkingen:

Partijvorming lijkt mij meer het streven om bepaalde posities in het kerkelijk leven te doen bezetten door „vrienden”, gelijkgezinde geesten. Bij de verkiezingen van ambtsdragers en afgevaardigden naar kerkelijke vergaderingen niet te letten op de gaven, die de Here heeft geschonken, maar op iemands persoonlijke opinies, gedachten, ideeën. Waar dat systematisch gebeurt, daar is de partijvorming in volle gang. En daar is het kwaad van de partijenschappen de kerk binnengedrongen. Daar gaat men elkaar in een machtsstrijd verteren, want daar is de organisatie van de macht in volle gang. En in de kerk zal geen machtsconcentratie heersen, maar het Woord.

Elke logische systematisering van het verschijnsel van de partijvorming faalt. Wanneer een gemeente een bepaalde „ligging” heeft, doet een kerkeraad verstandig bij een vacature een predikant te beroepen, die bij de gemeente aansluiting vindt. Ik acht dat geen kwestie van partijdigheid. Maar dit zou het wel zijn, wanneer het motief was: b.v. alleen dat bepaalde type predikant is goed; of: we moeten zoeken deze „predikantsplaats” te bewaren voor een man van dit bepaalde type, van deze bepaalde richting. Wanneer twee hetzelfde doen, is het nog niet hetzelfde.

Richtingen en stromingen

Men behoeft zijn ogen er niet voor te sluiten, dat er verschillende richtingen en stromingen zijn in de kerken. Dat is praktisch altijd zo geweest, en ook nu in onze kerken het geval. De één heeft een stempel ontvangen van Schilder, de ander van Janse, een derde is sterk gevormd door de Wijsbegeerte van de Wetsidee, een vierde is nog georiënteerd aan De Graaf, een vijfde heeft zijn vorming van meer dan één ontvangen, een zesde is van zijn natuur een zeer zelfstandig denker. Dat alles werkt natuurlijk door in het kerkelijke leven en optreden. Maar zoals we zijn met al de verschillen, die dat meebrengt, behoren we tot de ene kerk van Jezus Christus. En we hebben elkaar als broeders te aanvaarden, als discipelen van Christus, om met ds Visee te spreken. Wie in de kerk een ander dicipelschap wettigen wil, bederft de kerk, zeg ik met hem.

Op de grondslag van de Schrift, en binnen het raam van de belijdenis hebben we elkaar als broeders te aanvaarden en te behandelen, ook van gedachten te wisselen. En ruimte te geven, waar Schrift en belijdenis niet worden tegengesproken. En de zaken moeten doorgesproken worden, zonder dat we menen, dat over alles eenstemmigheid kan worden verkregen. En we moeten geen pressie uitoefenen, maar het Woord maar zaaien en het komen van de vrucht aan de Here overlaten.

En elkaar niet verbitteren.

Ook niet door etiketten-plakkerij in ongunstige zin.

Ik voeg aan dit stukje nog toe dat ds Janssen uitdrukkelijk verklaarde dat hem van werkelijke partijvorming in onze kerken niets bekend is!

C. V.

KERKNIEUWS

Beroepen te Souburg-Vlissingen: kand. J. Geertsema te Groningen.

Te Kantens: kand. J. Geertsema te Groningen.

Aangenomen naar Ommen: A. N. Hendriks te Goes.

Bedankt voor Abbotsford (Can. Ref. Church): J. J. Arnold te Amersfoort-West.

Bevestiging en intrede. Zondag 18 aug. j.l. deed ds H. W. Noordman, gekomen van Driesum c.a., zijn intrede in de gemeenten van Lutten aan de Dedemsvaart en Gramsbergen. De bevestiging geschiedde des morgens in een gecombineerde dienst van beide gemeenten te Lutten door de emeritus-predikant van deze kerken, ds M. Janssens, die preekte over Jesaja 62 : 6 en 7. 's Middags verbond ds. Noordman zich in afzonderlijke diensten aan beide gemeenten met een preek over 2 Cor. 5 : 20. In de twee intreediensten werd ds Noordman door verschillende sprekers een hartelijk welkom toegeroepen.

Gouden ambtsjubileum Ds. D. van Dijk.

Maandag 2 september 1963 vierde Ds. D. van Dijk, emeritus-predikant van Groningen, zijn vijftig-jarig ambtsjubileum. Des avonds werd in de Noorderkerk een herdenkingsbijeenkomst gehouden, waarop tal van sprekers het woord voerden. Ds. P. K. Keizer feliciteerde de jubilaris namens de drie gereformeerde kerken in de stad; Prof. J. Kamphuis sprak namens de Senaat van de Theol. Hogeschool; Ds. H. J. de Vries namens de zusterkerken in de classis. Ds. J. Verkade, die de leiding had van de avond, bood namens de gemeente een cadeau aan. Nadat Ds. van Dijk zelf in een dankwoord zijn gevoelens vertolkt had, werd de avond besloten door Ds. C. Stam.

„Martus“-kerk te Amersfoort geopend.

Donderdagavond 5 september vond de officiële opening plaats van de nieuwe „Martus“-kerk te Amersfoort, die verrees aan de Copernicusstraat in het 29 Leusderkwartier. De oudste der plaatselijke predikanten Ds. J. A. Vink typeerde het nieuwe kerkgebouw als een „monument van de trouw des Heren“. De voorzitter van de bouwcommissie, de heer Chr. Zegers gaf een overzicht van de voorgeschiedenis van de bouw. Allerlei geschenken voor de aankleding van de kerk werden aangeboden en diverse sprekers voerden het woord, onder wie de burgemeester, de heer J. de Widt en de oud-predikant Ds. E. Th. v. d. Born. Ds. K. Deddens gaf een toelichting op de naam van de kerk („martus“ is: getuige) en verklaarde de symboliek van de vier getuige-figures, die in het relief aan het exterieur van de kerk zijn aangebracht. Het nieuwe orgel werd bespeeld door de heer J. Veenkamp.

Ds. H. Krabbendam. Ds. H. Krabbendam van Ottawa, Canada, hoopt tussen 4 en 24 oktober a.s. in het land te vertoeven. Zijn correspondentie-adres gedurende deze periode zal zijn: Duinordstraat 34 te Haarlem, tel. no. 65709.

Gereformeerd Bejaarden Centrum d' Amandelboom te Bilthoven. Gegadigden wonende in de provincie Utrecht of Noord-Holland, die in aanmerking wensen te komen voor de huur van een woning in het centrum te Bilthoven en die dit na 20 juli j.l. nog niet hebben gedaan, verzoeken wij een briefkaart met hun naam en adres te zenden aan de secretaris: Sweelincklaan 2c te Bilthoven. Deze briefkaart graag voor 15 september verzenden, waarna wij overgaan tot het verstrekken van alle gewenste gegevens.

Het bestuur.

ADRESSEN :

Ds. C. A. Versluis woont thans Selterskampweg 42, Bennekom. Ds. Versluis is bereid preekverzoeken aan te nemen.

Geref. Kerk **IJsselmuiden-Grafhorst:** H. Voet, Magnoliastraat 27, IJsselmuiden.

Geref. Kerk **Overschie:** T. Bouterse, Schansweg 1, Rotterdam-8, tel. 153535.

Geref. Kerk **Breukelen:** F. Aalbers, G. W. v. Kouwenhovenstraat 8.

Geref. Kerk **Hardenberg:** J. Breukelman, Brink A 30, tel. 05232-493.

Geref. Kerk **Scheveningen:** K. Kruyswijk, Namensstraat 1, Scheveningen.

Het adres van De Gereformeerde Kerk te **Rotterdam-Charlois** is thans: J. Spaans, Tholensstraat 64, Rotterdam-23, tel. 177854.

V.G.S. Rotterdam. Degenen die van plan zijn aan de Nederlandse Economische Hogeschool of aan de Rijksbelastingacademie te gaan studeren, worden er aan herinnerd dat zij inlichtingen over de Vereniging van Gereformeerde Studenten te Rotterdam kunnen krijgen bij dhr. W. v. d. Broeke, Stadhoudersweg 149a Rotterdam, telef. 010-81644.

THEOLOGISCHE HOGESCHOOL

COLLEGES SEMITICA EN BIJBELSE OUDHEIDKUNDE

Ondergetekende maakt bekend, dat hij voornemens is gedurende de cursus 1963-64 de navolgende colleges semitica en bijb. oudheidkunde te geven.

Op **maandag** 30 sept.; 14 en 28 okt.; 18 nov.; 2 dec. 1963; 20 jan.; 3 en 17 febr.; 2 en 16 maart; 20 april; 4 en 25 mei 1964 van

13.30-15.30 uur SYRISCH
15.30-17.30 uur AKKADISCH II

Het facultatieve college Syrisch is bestemd voor kandidaten (predikanten), die zich voorbereiden op het doctoraal examen met als hoofdvak N.T. Voor hen is het Syrisch, waarin de oudste vertaling van het N.T. (de Pesjitta) is geschreven, verplicht bijvak. Dit college wordt ook aanbevolen aan studenten die tijdens hun verblijf te Kampen een basis willen leggen voor mogelijke verdere studie op het gebied van het N.T., met name aan die studenten, die in de beide vorige cursussen de colleges Aramees hebben gevolgd. De grammatica wordt behandeld aan de hand van lectuur van capita selecta uit de Evangelien. Benodigde literatuur: als grammatica A. Ungnad, Syrische Grammatik (serie: Clavis linguarum semiticarum); als tekstuitgave: The New Testament in Syriac, London 1950 (uitgave van The British and Foreign Bible Society; verkrijgbaar bij het Ned. Bijbelgenootschap, Herengracht 366, A'dam-C); als woordenboek: W. Jennings, Lexicon to the Syriac New Testament (Peshitta), Oxford 1926.

Het facultatieve college Akkadisch II is bestemd voor hen, die in de cursus 1962-63 het college Akkadisch voor beginners hebben gevolgd.

Op **maandag** 7 en 21 okt.; 11 en 25 nov.; 9 dec. 1963; 27 jan.; 10 en 24 febr.; 9 en 23 maart; 27 april; 11 mei en 1 juni 1964 van

13.30-15.30 uur HEBREEUWS II
15.30-17.30 uur BIJB. OUDHEIDKUNDE

Het college Hebreuws II is bestemd voor 1e jaars theologen en voor belangstellende kandidaten (predikanten). Voortgezet worden lezing en behandeling van R. Meyer, Hebräisches Textbuch zu Beer-Meyer, Hebräische Grammatik, Berlin 1960 (Sammlung Göschen) (praematorische bijbelse en buiten-bijbelse teksten uit Qumrân en ongevocaliseerde canonieke teksten).

Het college Bijb. oudheidkunde is bestemd voor 1e jaars theologen en belangstellende kandidaten (predikanten). Na prolegomena, voort-

gezette behandeling van het thema Ras Sjamra - Ugarit.

Nadere literatuuropgave voor alle bovengenoemde vakken wordt op college verstrekt.

Predikanten, die voornemens zijn een of meer van deze colleges te volgen, worden vriendelijk doch **dringend** verzocht mondeling of schriftelijk contact op te nemen met ondergetekende (adres: Emmastraat 6, Kampen; tel. 05292:2102). Dit verzoek geldt ook studenten, die Syrisch denken te gaan volgen.

J. P. Lettinga.

THEOLOGISCHE HOGESCHOOL

De senaat van de Theologische Hogeschool van De Gereformeerde Kerken in Nederland, Broederweg 15, Kampen, deelt met het oog op de aanvang van de cursus 1963-1964 door dezen het volgende mede:

1. Zij, die voor het eerst als student wensen te worden ingeschreven, worden vrijdag 27 september 1963 verwacht in het gebouw van de Theologische Hogeschool, des morgens te 10 uur.

Bij eerste inschrijving dienen te worden overlegd:

- bul eindexamen gymnasium, resp. staats-examen;
- attest van de kerkeraad onder wiens opzicht de gegadigde staat;
- pasfoto.

2. De recensie der bullen van hen, die reeds eerder als student waren ingeschreven, is gesteld op vrijdag 27 september 1963, des namiddags te 2 uur. Zij, die zich daartoe niet persoonlijk presenteren, worden, voorzoveel zij niet meer geregeld de colleges volgen, verzocht het verlangen tot her-inschrijving **SCHRIFTELIJK** (s.v.p. ook niet telefonisch) kenbaar te maken aan het bureau van de pedel. (N.B.: dit verzoek wordt ook gericht tot de studenten voor het doctoraal examen). Recensie ná 27 september zal slechts mogelijk zijn tegen betaling van f 10.—.

3. De opening van de lessen is gesteld eveneens op vrijdag 27 september 1963, en wel des avonds 8 uur in de aula van de Theologische Hogeschool; zij is opgedragen aan de pro-rector prof. J. Kamphuis.

4. De aanvang der colleges van lector J. P. Lettinga in het kader van de doctorale studie is gesteld op maandag 30 september a.s.

Voor de senaat van de Theologische Hogeschool, J. Kamphuis, h.t. secretaris.

De HERE schonk ons in Zijn grote gunst

CORNELIA ELISABETH.

G. van Oord
L. J. van Oord-Hamoen
Koos
Dick
Govert
Leendert
Polien
Flip
Maarten
Diederik

Utrecht, 7 september 1963
Weg naar Rhijnauwen 12.

In plaats van kaarten

D.V. 28 september hopen wij met onze kinderen in dankbaarheid aan den Heere te gedenken, dat wij 25 jaar geleden getrouwd zijn.

J. van der Schaft, V.D.M.
G. G. van der Schaft-van Wijk

Murmerwoude, september 1963
Hoofdweg 32.

Receptie: vrijdag 27 september 15-16.30 u.
lokaal a/d Geref. Kerk, Murmerwoude.

Drukkerij Steenberg

ZEIST - TELEFOON 03404 - 12452

Periodieken

Boekwerken

Handeldrukwerk